

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 77 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv.
(tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	3.5.3	Høringsinstansenes syn	16
			3.5.4	Departementets vurdering og forslag	16
2	Bakgrunnen for lovforslagene og annen oppfølging	6	3.6	Endringer i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4 om krav til inntektsbortfall for rett til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd for personer som har fylt 62 år	16
2.1	Overordnet om etterlatte-reformen i folketrygden	6			
2.2	Oppfølging av reformen	7			
2.3	Andre oppfølgingsbehov	8	3.6.1	Bakgrunn og gjeldende rett	16
2.4	Høringen	8	3.6.2	Forslagene i høringsnotatet	16
2.4.1	Høringsbrevene	8	3.6.3	Høringsinstansenes syn	16
2.4.2	Departementets forslag til lovendringer	8	3.6.4	Departementets vurdering og forslag	17
2.4.3	Høringsinstansene	9	3.7	Regler om reduksjon av barnetillegg til uføretrygd på grunn av inntekt, folketrygdloven § 12-16	18
2.4.4	Generelt om høringsinstansenes syn på forslagene	11			
3	Endringer i folketrygdloven	12	3.7.1	Bakgrunn	18
3.1	Bestemmelser i folketrygdloven som henviser til dagens etterlatteytelser	12	3.7.2	Forslaget i høringen	18
3.1.1	Bakgrunn og gjeldende rett	12	3.7.3	Høringsinstansenes syn	19
3.1.2	Forslagene i høringsnotatet	12	3.7.4	Departementets vurdering og forslag	19
3.1.3	Høringsinstansenes syn	12	3.8	Beregning av alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 når dødsfallet skyldes yrkesskade, folketrygdloven § 19-20	20
3.1.4	Departementets vurdering og forslag	12			
3.2	Satser for pensjon, folketrygdloven §§ 3-2, 19-8 og 20-9	12	3.8.1	Bakgrunn og gjeldende rett	20
3.2.1	Bakgrunn og gjeldende rett	12	3.8.2	Forslaget i høringen	20
3.2.2	Forslagene i høringen	13	3.8.3	Høringsinstansenes syn	20
3.2.3	Høringsinstansenes syn	13	3.8.4	Departementets vurdering og forslag	21
3.2.4	Departementets vurdering og forslag	13			
3.3	Regler om trygdetid, folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7	14	4	Endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser)	23
3.3.1	Bakgrunn og gjeldende rett	14	4.1	Virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A	23
3.3.2	Forslagene i høringsnotatet	14			
3.3.3	Høringsinstansenes syn	14	4.1.1	Bakgrunn	23
3.3.4	Departementets vurdering og forslag	15	4.1.2	Forslaget i høringen	23
3.4	Om overgangsstønad som ikke-pensjonsgivende inntekt, folketrygdloven § 3-15	15	4.1.3	Høringsinstansenes syn	23
3.4.1	Bakgrunn og gjeldende rett	15	4.1.4	Departementets vurdering og forslag	23
3.4.2	Forslagene i høringsnotatet	15	4.2	Ytelser som ikke omfattes av folketrygdloven kapittel 17 A	24
3.4.3	Høringsinstansenes syn	15	4.2.1	Bakgrunn	24
3.4.4	Departementets vurdering og forslag	15	4.2.2	Forslaget i høringen	24
3.5	Beregning av pensjon, folketrygdloven § 3-23	15	4.2.3	Høringsinstansenes syn	25
3.5.1	Bakgrunn og gjeldende rett	15	4.2.4	Departementets vurdering og forslag	25
3.5.2	Forslagene i høringsnotatet	15	4.3	Predisering av overgangsreglene for barnpensjon	25

4.3.1	Bakgrunn	25	4.9.4	Departementets vurdering og forslag	32
4.3.2	Forslaget i høringen	25	4.10	Presisering av bestemmelser om reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m.	32
4.3.3	Høringsinstansenes syn	25	4.10.1	Bakgrunn	32
4.3.4	Departementets vurdering og forslag	25	4.10.2	Forslaget i høringen	33
4.4	Presisering av overgangsreglene for gjenlevendetillegg til uføretrygd	26	4.10.3	Høringsinstansenes syn	33
4.4.1	Bakgrunn	26	4.10.4	Departementets vurdering og forslag	33
4.4.2	Forslaget i høringen	26	4.11	Særbestemmelser for yrkesskade	33
4.4.3	Høringsinstansenes syn	26	4.11.1	Bakgrunn	33
4.4.4	Departementets vurdering og forslag	26	4.11.2	Forslaget i høringen	33
4.5	Krav om forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter folketrygdloven kapittel 17	27	4.11.3	Høringsinstansenes syn	34
4.5.1	Bakgrunn	27	4.11.4	Departementets vurdering og forslag	34
4.5.2	Forslagene i høringsnotatet	27	4.12	Korrigerings bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17 A om ytelses under opphold i institusjon og under straffegjennomføring	34
4.5.3	Høringsinstansenes merknader	27	4.12.1	Bakgrunn	34
4.5.4	Departementets vurdering og forslag	27	4.12.2	Forslaget i høringen	34
4.6	Presiseringer av bestemmelser om kravet til fortsatt medlemskap	28	4.12.3	Høringsinstansenes syn	34
4.6.1	Bakgrunn	28	4.12.4	Departementets vurdering og forslag	34
4.6.2	Forslaget i høringen	29	4.13	Lovtekniske endringer og justeringer, nødvendige opprettinger og retting av skrivefeil	34
4.6.3	Høringsinstansenes syn	29	4.13.1	Bakgrunn	34
4.6.4	Departementets vurdering og forslag	29	4.13.2	Forslaget i høringen	35
4.7	Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent	29	4.13.3	Høringsinstansenes syn	35
4.7.1	Bakgrunn	29	4.13.4	Departementets vurdering og forslag	35
4.7.2	Forslaget i høringen	29	4.14	Forslag til folkerettsmarkører – internasjonale forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering	36
4.7.3	Høringsinstansenes syn	30	4.14.1	Bakgrunn	36
4.7.4	Departementets vurdering og forslag	30	4.14.2	Forslag i høringen	36
4.8	Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m. – tvangsgrunnlag	30	4.14.3	Høringsinstansenes syn	36
4.8.1	Bakgrunn	30	4.14.4	Departementets vurdering og forslag	36
4.8.2	Forslaget i høringen	31	5	Økonomiske og administrative konsekvenser	37
4.8.3	Høringsinstansenes syn	31	6	Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget	39
4.8.4	Departementets vurdering og forslag	31			
4.9	Justering og presisering av reglene om ytelses til tidligere familiepleier	31			
4.9.1	Bakgrunn	31			
4.9.2	Forslagene i høringen	32			
4.9.3	Høringsinstansenes syn	32			
				Forslag til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelses)	53

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 77 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser)

*Tilråding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet 31. mars 2023,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven). Forslagene følger opp reformen av folketrygdens etterlatteytelser (etterlattereformen), som er vedtatt ved lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser). Forslagene skal legge til rette for at endringene i reglene for etterlatteytelsene kan tre i kraft, ved å tilpasse øvrig regelverk til endringene reformen fører med seg. Det tas sikte på at de nye reglene skal tre i kraft 1. januar 2024.

Departementet foreslår også endringer og justeringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser). Denne loven er i proposisjonen her også omtalt som «endringsloven».

Proposisjonen inneholder i tillegg forslag til informasjonsbestemmelser om forholdet til internasjonal rett med betydning for trygdekoordinering (folkerettsmarkører), som foreslås tatt inn i endringsloven kapittel 17 og kapittel 17 A. Disse folkerettsmarkørene tilsvarer de kapittelvise markørene som er tatt inn i folketrygdloven ved lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering), og følger opp Trygdekoordineringsutvalgets forslag i NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser*.

2 Bakgrunnen for lovforslagene og annen oppfølging

2.1 Overordnet om etterlatte reformen i folketrygden

Stortinget vedtok i desember 2020 en omfattende reform av folketrygdens etterlatteytelser, se lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser). Med etterlatteytelser menes pensjon og overgangsstønad til tidligere familiepleiere og gjenlevende ektefeller. Begrepet omfatter også barnpensjon og fordeler og tillegg som gis til gjenlevende ved beregningen av uføretrygd og alderspensjon.

Forslaget til reform ble framsatt av Arbeids- og sosialdepartementet i Prop. 13 L (2020–2021) *Endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser)*, og bygger på Etterlatteutvalgets utredning NOU 2017: 3 *Folketrygdens ytelser til etterlatte – Forslag til reform*.

Reformen innebærer at folketrygdens ytelser til etterlatte legges om. Ett av hovedtrekkene ved reformen er at folketrygdens pensjon og overgangsstønad til tidligere familiepleier (folketrygdloven kapittel 16) og gjenlevende ektefelle (folketrygdloven kapittel 17) erstattes av en tidsbegrenset omstillingsstønad. Regler om stønaden er gitt i folketrygdloven revidert kapittel 17 om ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier.

Full årlig omstillingsstønad er 2,25 ganger grunnbeløpet. Den reduseres med 45 prosent av arbeidsinntekt som årlig overstiger halvparten av grunnbeløpet. Det er vedtatt at enkelte ytelser som for eksempel arbeidsavklaringspenger og uføretrygd fra folketrygden skal likestilles med arbeidsinntekt. Stønaden skal også som hovedregel reduseres forholdsmessig dersom trygdetiden er under 40 år. Hvis omstillingsstønaden gis til en gjenlevende ektefelle, er det den avdødes trygdetid som legges til grunn. Hvis omstillingsstønaden gis til en tidligere familiepleier, er det familiepleierens egen trygdetid som benyttes i beregningen.

Stønaden kan gis i inntil tre år etter dødsfallet, med mulighet for å forlenge stønadsperioden med to år hvis personen er under nødvendig og hensiktsmessig utdanning eller har behov for tiltak for å komme i arbeid. Det vil som utgangspunkt

gjelde et krav om å være i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet under stønadsperioden. Arbeids- og inkluderingsdepartementet kan gi forskrifter om kravet til aktivitet. Et utkast til slike forskrifter ble sendt på høring 13. juli 2022. Departementet vil fastsette forskrifter før de nye reglene trer i kraft.

Personer som er 60 år eller eldre når de nye reglene trer i kraft og har svak tilknytning til arbeidslivet, kan i utgangspunktet motta omstillingsstønaden fram til de fyller 67 år.

I Prop. 13 L (2020–2021) punktene 3.5.2 og 3.5.3 foreslo departementet at den nye omstillingsstønaden skal være pensjonsgivende inntekt. Det ble vist til at det var forutsatt at stønaden skal skattlegges som lønnsinntekt. Videre framgår det at Finansdepartementet tar sikte på å fremme forslag om nødvendige endringer i skatteloven senere, slik at de kan tre i kraft samtidig med de nye reglene for etterlatteytelsene.

Med reformen er det også vedtatt et nytt kapittel 17 A i folketrygdloven. Kapitlet inneholder overgangsregler for personer som på tidspunktet de nye reglene trer i kraft, er innvilget og mottar ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle etter nåværende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven. Overgangsreglene innebærer i hovedtrekk at disse personene kan fortsette å motta ytelsen i tre til fem år etter ikrafttredelsen, og at dagens regler vil fortsette å gjelde i denne perioden. Det er imidlertid enkelte forskjeller, blant annet at disse ytelsene etter reformen vil kunne kombineres med gradert uføretrygd fra folketrygden. Personer som er 53 år eller eldre når nye regler trer i kraft, og som har svak tilknytning til arbeidslivet, er delvis skjermet mot endringene ved at de i utgangspunktet kan fortsette å motta ytelsen fram til de fyller 67 år. Fem år etter ikrafttredelsen av de nye reglene, vil de imidlertid få ytelsen beregnet og skattlagt som en omstillingsstønad.

Folketrygdens barnpensjon er også lagt om med reformen. I Prop. 13 L (2020–2021) punktene 4.5.2 og 4.5.3 foreslo departementet blant annet at barnpensjonen skulle beregnes etter faste satser. Stortinget fulgte opp dette, men vedtok høyere

satser enn hva som var foreslått i proposisjonen. Det er vedtatt at årlig pensjon er én gang grunnbeløpet for hvert barn dersom barnet har mistet én forelder, og 2,25 ganger grunnbeløpet for hvert barn dersom barnet har mistet begge foreldrene. Pensjonen skal etter hovedregelen reduseres forholdsmessig dersom den avdøde hadde mindre enn 40 års trygdetid. Barnepensjonen skal kunne gis inntil barnet fyller 20 år.

Reformen innebærer også at ordningen med å innvilge gjenlevendetillegg og gjenlevendefordeler til uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden fases ut. For alderspensjon skjer denne utfasingen ved at det gis gjenlevenderettigheter opptjent etter folketrygdloven kapittel 19, men at fordelen fryses nominelt og unntas fra årlig regulering. For alderspensjon opptjent etter kapittel 20, gis det ingen tillegg til etterlatte. Gjenlevendetillegg til uføretrygd utfases ved at det ikke gis tillegg til nye tilfeller av uføre gjenlevende etter at nye regler er trådt i kraft. Gjenlevendetillegg og -fordeler innvilget før ikrafttredelsestidspunktet videreføres, men unntas fra årlig regulering.

De nye reglene for folketrygdens etterlatteytelser, er kjønnsnøytrale i den forstand at reglene er like uavhengig av kjønn. Kvinner er imidlertid i flertall blant mottakerne av etterlatteytelsene i dag. Dette skyldes at kvinner i gjennomsnitt lever lenger enn menn, og at de ofte gifter seg ved en lavere alder enn menn. Departementet legger derfor til grunn at de endringene i etterlatteytelsene som reformen vil føre med seg, berører flere kvinner enn menn. Samme forhold gjør at også forslagene som følger opp reformen, har en kjønnsdimensjon. I Innst. 128 L (2020–2021) er det trukket fram at forslaget til reform representerer en modernisering av folketrygdens ytelse til etterlatte i lys av samfunnsutviklingen de siste femti årene. Det ble blant annet vist til at disse forslagene svarer på samfunnsmessige utviklingstrekk som endrede familie- og samlivsmønstre, endrede holdninger til likestilling mellom kjønnene, en sterk økning i kvinners yrkesdeltaking, utbygging av gode velferdsordninger som utvidet foreldrepermisjon, lovfestet rett til barnehageplass og offentlige ordninger for omsorg av pleietrengende, samt økte minstenivåer og oppføring til pensjon på bakgrunn av ubetalte omsorgsoppgaver. I Prop. 13 L (2020–2021) punkt 7.6.4 ble det trukket fram at forslagene i reformen også tar sikte på å utjevne enkelte kjønnsforskjeller, heriblant pensjonsnivået for kvinner ved å gi insentiver til økt egenopptjening. Etter departementets vurdering innebærer reformen av den grunn ikke uheldige likestillingsmessige konse-

kvenser. Det samme gjelder forslagene som følger den opp.

2.2 Oppfølging av reformen

I Prop. 13 L (2020–2021) punkt 1.3.1 varslet Arbeids- og sosialdepartementet at det er behov for andre regelendringer før de nye reglene for etterlatteytelsene kan tre i kraft, og at dette ville følges opp med nødvendige forslag på et senere tidspunkt. Forslagene i proposisjonen her er en oppfølging av dette.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet tar sikte på at de nye reglene for etterlatteytelser i folketrygden skal tre i kraft 1. januar 2024. Arbeids- og velferdsetaten og andre leverandører av etterlatteytelsene har behov for å implementere reglene i sine systemer før dette. De har også behov for å kunne gi riktig informasjon om de nye reglene til personer som blir berørt av dem. Det er derfor en forutsetning for at ikrafttredelse kan skje 1. januar 2024, at reglene er vedtatt i god nok tid før dette.

Det er behov for å tilpasse regelverk som henviser til eller på annen måte bygger på de vedtatte reglene. Dette gjelder blant annet bestemmelser i folketrygdloven, som for eksempel henviser til «pensjon til gjenlevende ektefelle». Departementet foreslår slike lovendringer i denne proposisjonen.

På tilsvarende måte må reglene for offentlig tjenstepensjon og personskadetrygd tilpasses omleggingen av folketrygdens etterlatteytelser. Dette inkluderer reglene i samordningsloven om reduksjon av offentlig tjenstepensjon og personskadetrygd som følge av blant annet folketrygdens etterlatteytelser. Departementet fremmer forslag om endringer i dette regelverket i en parallell proposisjon.

Under oppfølgingen av reformen har det også vist seg å være behov for å gjøre visse endringer i de nye reglene som er vedtatt med reformen. Departementet foreslår slike endringer i denne proposisjonen. Endringene skal rette opp utilsiktede virkninger av enkelte av de vedtatte reglene, og presisere enkelte av bestemmelsene for å unngå uklarheter.

Det er også behov for å supplere de vedtatte reglene med informasjonsbestemmelser om forholdet til internasjonal rett med betydning for trygdekoordinering (folkerettsmarkører), lik de kapiteltvise markørene som er innført i folketrygdloven ved lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering). Forslag til slike markører er også med i denne proposisjonen.

2.3 Andre oppfølgingsbehov

Av samme grunn som det er behov for å oppdatere bestemmelser i folketrygdloven som henviser til eller på annen måte bygger på reglene som endres med reformen, er det behov for å tilpasse forskrifter til folketrygdloven. Departementet sendte utkast til slike forskriftsjusteringer på høring 12. desember 2022. Departementet vil gjøre de nødvendige justeringene i disse forskriftene før de nye reglene trer i kraft.

Det er også nødvendig å supplere de vedtatte reglene for den nye omstillingsstønaden med forskrifter. Det må blant annet forskriftsfestes nærmere regler for aktivitetskravet som gjelder for mottakere av omstillingsstønad. Et forslag til slike forskrifter ble sendt på høring 13. juli 2022. Forskrifter vil bli fastsatt av departementet før de nye reglene trer i kraft.

Det må også vedtas endringer i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatte-loven), for å følge opp at den nye omstillingsstønaden til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier skal skattlegges som lønn, jf. Prop. 13 L (2020–2021) punkt 1.3.2. Folketrygdloven kapittel 23 og skatteloven må også oppdateres i tråd med endringene i etterlatteytelsene generelt. Dette vil bli fulgt opp av Finansdepartementet.

2.4 Høringen

2.4.1 Høringsbrevene

Arbeids- og inkluderingsdepartementets forslag om lovendringer som følger opp etterlatte-reformen, ble sendt på høring gjennom tre høringsnotater. Notatene som omhandler forslag om lovendringer på folketrygdens område, ble sendt på høring henholdsvis 13. juli 2022, med høringsfrist 13. oktober 2022, og 12. desember 2022, med høringsfrist 26. januar 2023. Forslagene i disse høringene blir behandlet i denne proposisjonen.

I tillegg ble forslag om nødvendige tilpasninger i regelverket om offentlig tjenstepensjon og yrkesskadetrygd sendt på høring 9. desember 2022. Disse forslagene blir behandlet i en parallell proposisjon.

2.4.2 Departementets forslag til lovendringer

2.4.2.1 Høringsnotat 13. juli 2022

I høringsnotat 13. juli 2022 foreslo departementet å korrigere bestemmelsen om krav til forutgå-

ende medlemskap i folketrygdloven §§ 17-2 og 17-15, slik disse vil lyde etter reformen har trådt i kraft. Det ble foreslått å endre ordlyden, slik at kravet til forutgående medlemskap bare gjelder rett til omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Hensikten var å unngå at bestemmelsene ble forstått slik at kravet også gjelder for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader, stønader til skolepenger m.m. til samme gruppe. Departementet begrunnet forslaget med at man i henhold til forarbeidene til bestemmelsen, Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.6.2, hadde ment å videreføre gjeldende rett med bestemmelsen. I henhold til gjeldende rett er det ikke et krav til forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Departementet foreslo å justere ordlyden i tråd med det.

Departementet foreslo også å endre ordlyden i bestemmelsen om reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt, slik at det uttrykkelig kommer fram av bestemmelsen at arbeidsinntekt fra utlandet skal regnes som arbeidsinntekt som fører til reduksjon av den nye omstillingsstønaden. Det samme ble foreslått for bestemmelsen om reduksjon av pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier, som vil reguleres av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A.

Høringsnotatet inneholdt i tillegg et forslag om å videreføre unntaket fra kravet om fortsatt medlemskap for rett til pensjon til gjenlevende ektefelle i overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, som gjelder dersom dødsfallet skyldes en yrkesskade. Departementet foreslo dessuten å justere bestemmelsene om ytelse under opphold i institusjon og straffegjennomføring i folketrygdloven kapittel 17 A, slik at disse bestemmelsene også omfatter tidligere familiepleiere.

2.4.2.2 Høringsnotat 12. desember 2022

I høringsnotat 12. desember 2022 foreslo departementet endringer og justeringer i bestemmelser i folketrygdloven, for å tilpasse disse til de endringene som innføres når etterlatte-reformen trer i kraft.

Departementet kom også med forslag om endringer i reglene som ble vedtatt med etterlatte-reformen. Departementet foreslo å justere virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A, slik at kapitlet omfatter personer som har rett til ytelsene som reguleres av kapitlet med virkning før de nye reglene trer i kraft. Det ble i tillegg foreslått sup-

plerende overgangsregler for personer som har rett til ytelse etter dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven med virkning før de nye reglene trer i kraft, som ikke er omfattet av reglene i folketrygdloven kapittel 17 A. Forslaget innebar i hovedsak å videreføre reglene i de gjeldende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven for disse ytelsene så lenge vedtaksperioden varer.

Videre foreslo departementet å presisere overgangsregelen om at et barn som allerede fyller vilkårene for rett til en ytelse etter folketrygdloven kapittel 18 når nye regler trer i kraft, skal få ytelsen beregnet etter det nye regelverket dersom dette gir høyere ytelse enn etter det gamle regelverket. Det ble foreslått å endre ordlyden slik at det framgår at det avgjørende er hvilket regelverk som gir høyest ytelse ved ikrafttredelsen av de nye reglene.

Departementet foreslo også å justere regelen for gjenlevendetillegg til uføretrygd, slik at tillegg som er innvilget med virkning før ikrafttredelsen skal videreføres med den nominelle verdien. Det ble i tillegg foreslått å presisere at den fordelende som mottar minsteytelsen får ved at den avdøde har høyere trygdetid enn den etterlatte, skal defineres som et gjenlevendetillegg.

Regelen om hvordan omstillingsstønad skal beregnes i et tilfelle der vilkåret om fortsatt medlemskap i folketrygden ikke er oppfylt og både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid i Norge, ble i høringen foreslått presisert slik at det kommer klart fram at omstillingsstønad i slike tilfeller skal gis etter en trygdetid som svarer til den avdødes poengår.

Høringsnotatet inneholdt også et forslag til endringer i reglene for reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av uføretrygd. Forslaget innebar i hovedtrekk å endre bestemmelsen om reduksjon av omstillingsstønad, slik at stønaden ikke skal reduseres på grunn av uføretrygd fra folketrygden. På bakgrunn av at departementet i høringen 13. juli 2022 foreslo å forskriftsfeste en etteroppgjørsordning for omstillingsstønaden, ble det også foreslått å lovfeste at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg.

For å klargjøre hvilken trygdetid som er relevant ved beregningen av omstillingsstønad til tidligere familiepleiere, foreslo departementet å presisere regelen om beregning av omstillingsstønad til tidligere familiepleiere slik at det framgår tydelig at det er familiepleierens trygdetid som skal legges til grunn. Departementet foreslo også å klargjøre kravet til trygdetilknytning for den som ble pleid, ved å endre ordlyden i lovbestemmelsen

slik at det framgår at den som ble pleid må ha mottatt pensjon fra folketrygden eller vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdens pensjonskapitler i minst fem år fram til pleieforholdet opphører.

Departementet foreslo også å justere årstallene det er henvisning til i de vedtatte reglene, for å hensynta at reformen forutsettes å tre i kraft 1. januar 2024.

2.4.3 Høringsinstansene

Høringsbrevene og høringsnotatene er i all hovedsak sendt til de samme høringsinstansene. De høringsinstansene som bare har fått det ene høringsnotatet, er markert med dette i parentes etter navnet i listen under. Høringsinstansene var:

Departementene

Arbeidsforskningsinstituttet
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barneombudet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Finanstilsynet
Garantikassen for fiskere
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Maritim pensjonskasse (tidligere Pensjons-trygden for sjømenn)
Skattedirektoratet
Statens pensjonskasse
Statens seniorråd
Statistisk sentralbyrå
Statsforvalterne
Trygderetten
Utdanningsdirektoratet
Utlendingsdirektoratet
Utlendingsnemnda

Sametinget

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den Norske Advokatforening
Den norske aktuarforening
Finans Norge
Forsvarets seniorforbund
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Hovedorganisasjonen Virke
Innvandrerne landsorganisasjon
(høringsnotatet 13. juli 2022)
Juridisk rådgivning for kvinner
Kommunal Landspensjonskasse
KS – Kommunesektorens organisasjon

Landsforbundet for offentlige pensjonister
(tidligere Landslaget for offentlige pensjonister)
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner
Norges Blindedeforbund
Norges Bondelag
Norges Bonde- og Småbrukarlag
Norges Fiskarlag
Norsk forening for flyktninger og asylsøkere
(høringsnotatet 12. desember 2022)
Norsk Fosterhjemforening
Norges Handikapforbund
Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon
Norges Kvinne- og familieforbund
Norsk Pensjon AS
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Oslo Pensjonsforsikring AS
Pensjonskasseforeningen
Pensjonskontoret
Pensjonsordningen for apotekvirksomhet
Pensjonsordningen for sykepleiere
Pensjonistforbundet
Samarbeidsforum for funksjonshemmedes organisasjoner
Senter for seniorpolitikk
Senior Norge
Stiftelsen Rettferd (tidligere Stiftelsen Rettferd for Taperne)
Uføres landsorganisasjon (tidligere Landsorganisasjonen for uføre)
Unio
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS)

Samlet har det kommet inn 34 høringsuttalelser til de to høringsnotatene. Av disse inneholdt 14 materielle merknader til det første notatet og sju til det siste.

Disse høringsinstansene har hatt merknader til lovforslagene i minst ett av høringsnotatene:

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Statens pensjonskasse

AVYO
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Landsforbundet for offentlige pensjonister
Unio

Disse har hatt merknader til forskriftsforslagene i minst ett av høringsnotatene:

Forsvarsdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Kommunal Landspensjonskasse
Skattedirektoratet

AVYO
Den Norske Aktuarforening
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Landsforbundet for offentlige pensjonister
Rettspolitisk forening
Unio

Disse høringsinstansene har svart at de ikke har noen merknader til forslagene i det første høringsnotatet:

Justis- og beredskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Samferdselsdepartementet

Statistisk sentralbyrå

Disse høringsinstansene har svart at de ikke har noen merknader til forslagene i det siste høringsnotatet:

Forsvarsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Samferdselsdepartementet

Statistisk sentralbyrå

Bondelagets Servicekontor
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunal Landspensjonskasse

Disse høringsinstansene har kommet med generelle merknader knyttet til etterlattereformen:

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Khon Norway
Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene (LO-Stats Pensjonistutvalg, Telepensjonistenes Forbund, Fagforbundets sentrale pensjonistutvalg, Postens Pensjonistforbund, Politiets Pensjonistforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund og Statens Vegvesens Pensjonistforbund)

I tillegg har to privatpersoner kommet med merknader til det første høringsnotatet, og én til det siste.

2.4.4 Generelt om høringsinstansenes syn på forslagene

Det vil bli redegjort nærmere for høringsinstansenes merknader til de enkelte forslagene i høringene i punktene 3 og 4 i proposisjonen. Her gis det bare en kortfattet oversikt over det generelle inntrykket av høringsinstansenes vurdering av forslagene i høringene.

Enkelte av høringsinstansene har kommet med merknader som ikke direkte knytter seg til lovforslagene som ble sendt på høring. Departementet har merket seg disse innspillene, men de vil ikke bli omtalt i denne proposisjonen. De fleste høringssvarene som kom inn i den første høringen, gjelder forslagene til forskrifter som ble sendt på høring sammen med lovforslagene. Disse innspillene vil bli fulgt opp av departementet i forbindelse med forskriftsarbeidet.

Flere av høringsinstansene har kommet med merknader til reformen av folketrygdens ytelser til etterlatte som ble vedtatt av Stortinget med lov 18. desember 2020 nr. 139. *Pensjonistforbundet* og *SAKO (LO-Stats Pensjonistutvalg, Telepensjonistenes Forbund, Fagforbundets sentrale pensjonistutvalg, Postens Pensjonistforbund, Politiets Pensjonistforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund og Statens Vegvesens Pensjonistforbund)* støtter ikke reformen av etterlatteytelsene til alderspensjonister, og uttrykker misnøye med at regjeringen har sendt ut et høringsnotat som følger opp reformen. De krever en tilpasning og videreføring av etterlatteytelsene for alderspensjonister. *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon* mener det er beklagelig at Stortinget har vedtatt å avvikle gjen-

levendetillegget til uføretrygden og at regjeringen følger opp dette. *Khon Norway* peker på at argumentene som er brukt for å svekke etterlatteytelsene, ikke er treffende for etterlatte i Thailand. De ber om at ytelsene til etterlatte thailandske kvinner ikke svekkes ytterligere. En av privatpersonene uttrykker også misnøye med reformen, og en annen mener at det haster med å få endret barnepensjonen. Disse innspillene faller utenfor forslagene i denne proposisjonen.

Flere av høringsinstansene påpeker at regelverket er komplisert, og at det er vanskelig å komme med innspill. Dette gjelder blant andre *Den Norske Aktuarforening* og *Khon Norway*. *Den Norske Aktuarforening* og *Unio* har pekt på at det er en ulempe at forslagene som følger opp etterlattereformen har blitt sendt på høring i flere omganger.

Av de høringsinstansene som har uttalt seg om lovforslagene som ble sendt på høring, er det bare *Arbeids- og velferdsdirektoratet*, *AVYO* og *Statens pensjonskasse* som har kommet med generelle merknader til forslagene. *AVYO* støtter forslagene til lovendringer i høringsnotatet 13. juli 2022. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* uttaler at de i det vesentlige er enige i de justeringene og endringene som ble foreslått i høringsnotatet 12. desember 2022. *Statens pensjonskasse* uttaler at flere av de foreslåtte endringene i dette høringsnotatet er viktige presiseringer som vil forenkle håndteringen for offentlige tjenestepensjonsordninger ved tilpasningen til endringer i regelverket for etterlatteytelsene i offentlig tjenestepensjon.

3 Endringer i folketrygdloven

3.1 Bestemmelser i folketrygdloven som henviser til dagens etterlatteytelser

3.1.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Flere av bestemmelsene i folketrygdloven henviser i dag til ytelsene til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle i folketrygdloven kapitlene 16 og 17. Det vil si at de henviser til «etterlattepensjon etter kapittel 17», «pensjon til gjenlevende ektefelle» eller «stønad og pensjon etter kapitlene (...) 16 (tidligere familiepleier), 17 (gjenlevende ektefelle)» eller lignende. Folketrygdloven § 2-6 andre ledd andre punktum, § 2-9 første ledd bokstav b og § 2-17 tredje ledd er eksempler på bestemmelser som har slike henvisninger. Siden folketrygdlovens etterlatteytelser legges om, er det behov for å oppdatere disse henvisningene.

3.1.2 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å oppdatere en rekke henvisninger i tråd med at pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier erstattes av en omstillingsstønad som er lovregulert i revidert kapittel 17 i folketrygdloven. Videre foreslo departementet å henvise til den nye omstillingsstønaden i bestemmelser som også skal gjelde for denne ytelsen. Tilsvarende oppdateringer ble foreslått for å tilpasse slike henvisninger til reglene om at personer som har pensjon eller overgangsstønad etter dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven når de nye reglene trer i kraft, i de fleste tilfeller vil være omfattet av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven.

3.1.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

3.1.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet. Ved innføring av den nye ytelsen i folketrygden, er det nødvendig å oppdatere en rekke henvisninger.

I tillegg foreslås det å korrigere henvisningene i folketrygdloven § 17-4 fjerde ledd bokstav a og folketrygdloven § 18-3 tredje ledd. Disse bestemmelsene gir regler om at ytelser gitt etter unntaksbestemmelsene i § 17-3 tredje, femte og sjette ledd og barnepensjon etter unntaksbestemmelsene § 18-2 tredje, femte og sjette ledd, kun beholder så lenge den gjenlevende (§ 17-3) eller barnet (§ 18-2) er medlem i trygden. Ved framleggelsen av Prop. 108 L (2020–2021) ble henvisningen til de enkelte unntakene feil. Korrekt henvisning til unntaksbestemmelsene i §§ 17-3 og 18-2 er tredje, fjerde og sjette ledd. Det foreslås dessuten å rette en skrivefeil i folketrygdloven § 25-17 første ledd siste punktum, ved å endre ordet «trygdytelse» til «trygdeytelse». Disse forslagene har ikke vært på høring, da det anses som åpenbart unødvendig, jf. utredningsinstruksen punkt 3.3.

Det vises til lovforslagene, folketrygdloven § 2-6 andre ledd andre punktum, § 2-9 første ledd bokstav b, § 2-13 første ledd, § 2-17 tredje ledd, § 12-12 andre ledd første punktum, § 13-2 andre ledd åttende strekpunkt, § 15-13 første ledd første punktum, § 17-4 fjerde ledd bokstav a, § 18-3 tredje ledd, § 21-6 første ledd andre punktum, § 22-8 femte ledd, § 22-10 tredje ledd bokstavene d, e og f og fjerde ledd bokstav c, § 22-16 andre ledd, § 25-4 første ledd første og andre punktum, § 25-9 første ledd og § 25-17 første ledd tredje punktum og andre ledd første punktum.

3.2 Satser for pensjon, folketrygdloven §§ 3-2, 19-8 og 20-9

3.2.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Folketrygdloven § 3-2 tredje til femte ledd, som gjelder for beregning av alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 og for etterlatte-

ytelser etter dagens regelverk, har regler om når grunnpensjon gis med 100 prosent av grunnbeløpet, og når grunnpensjon gis med 90 prosent av grunnbeløpet. Det følger av § 3-2 fjerde ledd bokstavene a og b at full grunnpensjon utgjør 90 prosent av grunnbeløpet dersom pensjonisten lever sammen med en ektefelle som får uføretrygd eller alderspensjon, eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for. Av fjerde ledd bokstav c framgår det at full grunnpensjon også utgjør 90 prosent av grunnbeløpet dersom pensjonisten lever sammen med en ektefelle som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet. I henhold til paragrafens femte ledd første punktum utgjør full grunnpensjon 90 prosent av grunnbeløpet ikke bare for ektefeller og samboere som er likestilt med ektefeller i henhold til folketrygdloven § 1-5, men også for samboerpar som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene. Etter femte ledd andre punktum utgjør full grunnpensjon 90 prosent av grunnbeløpet også når pensjonistens samboer får pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 eller 17 i folketrygdloven.

Folketrygdloven § 19-8 har regler om minste pensjonsnivå for alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Tilsvarende som for grunnpensjon etter folketrygdloven § 3-2, er det av betydning for satsen for minste pensjonsnivå om pensjonisten lever sammen med ektefelle eller samboer, og om ektefellen/samboeren har inntekt. Det framgår av paragrafens fjerde ledd tredje punktum bokstav a at ordinær sats ytes til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med person som mottar ytelse som nevnt i paragrafens tredje ledd, altså alderspensjon eller avtalefestet pensjon som nevnt i folketrygdloven § 3-19, uføretrygd eller pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven.

Folketrygdloven § 20-9 har regler om satsene for garantipensjon i ny alderspensjon. Det framgår av andre til fjerde ledd at garantipensjon fastsettes med lav, ordinær eller høy sats. På samme måte som for grunnpensjon etter folketrygdloven § 3-2 og minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8, er det pensjonistens sivilstand og ektefelles/samboeres inntekt som avgjør hvilken sats som skal benyttes. Av folketrygdloven § 20-9 andre ledd bokstav a framgår det at ordinær sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som får uføretrygd, alderspensjon eller avtalefestet pensjon som nevnt i folketrygdloven § 3-19. Videre følger det av samme ledd bokstav b at ordi-

nær sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet. Av folketrygdloven § 20-9 tredje ledd første punktum framgår det at i tillegg til de personene som er likestilt med ektefeller etter folketrygdloven § 1-5, skal bestemmelsene om ordinær sats i andre ledd også gjelde for samboere som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene. Garantipensjon gis også med ordinær sats når samboeren får pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, jf. folketrygdloven § 20-9 tredje ledd andre punktum.

3.2.2 Forslagene i høringen

Fra tidspunktet de nye reglene for etterlatteytelsene trer i kraft, vil ytelsene for et flertall av dem som er omfattet av gammelt regelverk, bli regulert av kapittel 17 A i folketrygdloven. For å videreføre allerede gjeldende rett på dette området, foreslo departementet derfor i høringen 12. desember 2022 å oppdatere ordlyden i folketrygdloven §§ 3-2, 19-8 og 20-9 i tråd med dette, slik at det henvises til folketrygdloven kapittel 17 A.

Departementet foreslo videre at det i folketrygdloven §§ 3-2, 19-8 og 20-9 gjøres lovendringer for å videreføre dagens regler for mottakere av overgangsstønad etter folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6 som ikke er omfattet av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven. Dette ble foreslått løst gjennom at det i de aktuelle paragrafene tas inn en henvisning til folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6 slik disse bestemmelsene lød før 1. januar 2024.

I høringsnotatet foreslo departementet at tilsvarende regler om satser for grunnpensjon, minste pensjonsnivå og garantipensjon skal benyttes når en pensjonists samboer får den nye omstillingsstønaden. Departementet foreslo at folketrygdloven §§ 3-2, 19-8 og 20-9 ble oppdatert i henhold til dette.

3.2.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

3.2.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet. Forslagene om å endre henvisningene i de aktuelle paragrafene fra dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven til kapittel 17 A i

folketrygdloven, innebærer at satsene for grunnpensjon, minste pensjonsnivå og garantipensjon for en alderspensjonist som er samboer med en som mottar pensjon eller overgangsstønad, forblir de samme som før endringene trer i kraft. Forslagene er en videreføring av gjeldende rett. Det samme gjelder forslagene om å føye til nye punktum i paragrafene, slik at reglene om sats også blir videreført for de som mottar overgangsstønader som ikke er omfattet av kapittel 17 A i folketrygdloven.

Departementet opprettholder også forslaget om at mottak av omstillingsstønad skal medføre at samboende alderspensjonist får fastsatt sats for grunnpensjon, minste pensjonsnivå og garantipensjon på samme måte som om samboeren hadde mottatt gjenlevendepensjon eller overgangsstønad. Departementet vurderer at omstillingsstønaden har likheter med overgangsstønad og pensjon etter dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven. Departementet anser derfor at prinsippene for differensiering av grunnpensjon etter folketrygdloven § 3-2 og fastsettelse av sats for minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 og garantipensjon etter folketrygdloven § 20-9 på grunnlag av sivilstand, også bør gjelde for en alderspensjonist som er samboer med en person som mottar den nye omstillingsstønaden etter folketrygdloven kapittel 17.

Det antas at forslaget vil ha liten betydning i praksis. Omstillingsstønaden utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet med mindre den er redusert på grunn av inntekt eller manglende trygdetid. Omstillingsstønaden vil dermed i de fleste tilfeller medføre at pensjonistens samboer har en inntekt som overstiger to ganger grunnbeløpet. Etter reglene om fastsettelse av satser ut fra samboers inntekt, vil full grunnpensjon for alderspensjonisten da uansett utgjøre 90 prosent av grunnbeløpet, og minste pensjonsnivå og garantipensjon vil ytes med ordinær sats.

Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at disse endringene kun vil ha betydning for samboere som ikke har felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre, og som i tillegg har bodd sammen i 12 av de siste 18 månedene. Samboere som etter folketrygdloven § 1-5 er likestilt med ektefeller, vil ikke ha rett til etterlatteytelser i folketrygden, verken etter gjeldende eller nytt regelverk.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-2 femte ledd andre punktum, § 19-8 fjerde ledd tredje punktum bokstav a og § 20-9 tredje ledd andre og nytt tredje punktum.

3.3 Regler om trygdetid, folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7

3.3.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Folketrygdloven § 3-5 har bestemmelser om trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 16, 17, 18 og 19 i folketrygdloven. Slik trygdetid er en faktor som benyttes ved beregning av grunnpensjon og eventuelt særtillegg.

Folketrygdloven § 3-7 har bestemmelser om trygdetid ved beregning av pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Paragrafen regulerer hvordan grunnpensjonen skal fastsettes ut ifra trygdetiden, avhengig av om den avdøde var under 67 år, hadde uføretrygd eller var 67 år eller eldre.

Da de nye reglene om folketrygdens etterlatteytelser ble behandlet, vedtok Stortinget at også ny omstillingsstønad skal beregnes på bakgrunn av den avdødes trygdetid etter folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7. Full stønad ytes ved 40 års trygdetid og reduseres forholdsmessig hvis trygdetiden er kortere.

3.3.2 Forslagene i høringsnotatet

For å ivareta prinsippet om at omstillingsstønad skal avkortes mot den avdødes trygdetid, foreslo departementet i høringen 12. desember 2022 å endre ordlyden i folketrygdloven § 3-5 i tråd med dette, med korrigerende henvisninger til nytt regelverk. I tillegg viste departementet til at henvisninger til gjeldende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven måtte endres ettersom de erstattes med nytt kapittel 17 A i folketrygdloven, og at overskriften til paragrafen måtte endres, slik at den viser til riktige kapitler i folketrygdloven.

Departementet viste også til at ettersom den nye omstillingsstønaden skal trygdetidsavkortes, må overskriften til folketrygdloven § 3-7 endres. Videre viste departementet til at omstillingsstønaden ikke beregnes med elementet grunnpensjon. Departementet anså at det er hensiktsmessig at det framgår av bestemmelsen hvilke regler som skal gjelde for fastsetting av trygdetid ved beregning av ny omstillingsstønad, og foreslo at dette reguleres gjennom et nytt andre ledd i folketrygdloven § 3-7.

3.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

3.3.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen. Endringene må anses som nødvendige opprettinger og hensiktsmessige endringer i forbindelse med at folketrygdens etterlatteytelser legges om.

Det vises til forslag om endret overskrift til folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7 og til lovforslaget, folketrygdloven § 3-5 første ledd første punktum, 3-5 fjerde ledd bokstav a, § 3-5 åttende ledd første punktum og § 3-7 nytt andre ledd.

3.4 Om overgangsstonad som ikke-pensjonsgivende inntekt, folketrygdloven § 3-15

3.4.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Av folketrygdloven § 3-15 første ledd framgår det at personinntekt etter skatteloven § 12-2 er pensjonsgivende inntekt. I bestemmelsens andre ledd er det listet opp hvilke pensjoner/inntekter som likevel ikke regnes som pensjonsgivende. Av andre ledd bokstav b går det fram at overgangsstonad etter folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6 ikke er pensjonsgivende inntekt.

3.4.2 Forslagene i høringsnotatet

Ved behandling av etterlattereformen vedtok Stortinget å oppheve folketrygdloven § 16-7. Det ble videre vedtatt at de fleste overgangsstonadene som er nevnt i folketrygdloven § 17-6, skal være omfattet av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, se lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17 A-1. For å videreføre gjeldende rett, foreslo departementet derfor i høringen 12. desember 2022 at folketrygdloven § 3-15 skal omformuleres, slik at det framgår av bestemmelsen at både overgangsstonader etter folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6 som er omfattet av folketrygdloven kapittel 17 A, og overgangsstonader etter de samme paragrafene som ikke er omfattet av folketrygdloven kapittel 17 A, ikke er pensjonsgivende inntekt.

3.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

3.4.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen. Endringen må anses som en nødvendig tilpasning til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. Det foreslås presisert at overgangsstonad etter folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6, slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024, og overgangsstonad etter folketrygdloven § 17 A-1 ikke regnes som pensjonsgivende inntekt.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-15 andre ledd bokstav b.

3.5 Beregning av pensjon, folketrygdloven § 3-23

3.5.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Folketrygdloven § 3-23 har regler om beregningen av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Første ledd gjelder beregningen av pensjon eller overgangsstonad til gjenlevende ektefelle etter folketrygdloven kapittel 17. Andre ledd gjelder tilleggspensjon til en alderspensjonist som også fyller vilkårene for pensjon til gjenlevende ektefelle etter folketrygdloven kapittel 17. Det er i bestemmelsen vist til spesifikke paragrafer i folketrygdloven kapittel 17; reglene om forutgående og fortsatt medlemskap i §§ 17-3 og 17-4, vilkårene for pensjon i § 17-5 og vilkårene for en fraskilt person i § 17-10.

3.5.2 Forslagene i høringsnotatet

Departementet viste i høringen 12. desember 2022 til at fra det tidspunktet de nye reglene for etterlatteytelsene trer i kraft, vil ytelsene for et flertall av dem som er omfattet av gammelt regelverk, bli regulert av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven. For å videreføre gjeldende rett for disse mottakerne, viste departementet til at ordlyden i folketrygdloven § 3-23 første ledd må endres i henhold til dette.

Departementet foreslo videre at det presiseres at beregningsreglene i folketrygdloven § 3-23 fortsatt skal gjelde for mottakere av overgangsstonad etter folketrygdloven § 17-6, slik den lyder i dag, som ikke er omfattet av virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A.

Ved Stortingets lovvedtak 18. desember 2020 ble folketrygdloven § 19-16 lagt om. De paragrafene det er henvist til i gjeldende folketrygdlov § 3-23 andre ledd, ble tatt inn i folketrygdloven § 19-16 første til tredje ledd. Departementet fore-

slo derfor også at ordlyden i folketrygdloven § 3-23 andre ledd endres, slik at den henviser til disse vilkårene.

3.5.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

3.5.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen. Endringene må anses som nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-23.

3.6 Endringer i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4 om krav til inntektsbortfall for rett til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd for personer som har fylt 62 år

3.6.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Arbeidsavklaringspenger og uføretrygd skal kompensere for redusert arbeids- eller inntektsevne. Ytelsene beregnes på bakgrunn av tidligere pensjonsgivende inntekt, men kan også gis etter minstesatser for personer uten tidligere eller med lav tidligere inntekt. Dette betyr at inntektsbortfall i utgangspunktet ikke er et krav for rett til uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. For personer som har fylt 62 år når de søker om arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd, er det i dag likevel et krav om inntektsbortfall, se folketrygdloven § 11-4 andre ledd og § 12-4 andre ledd. Vedkommende må ha hatt en pensjonsgivende inntekt på minst ett grunnbeløp året før uføretidspunktet eller tidspunktet arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet.

Bestemmelsenes tredje ledd bokstav a gjør unntak fra kravet om inntektsbortfall for gjenlevende ektefelle som ikke mottar ytelse etter kapittel 17 på nivå med minste pensjonsnivå eller garantipensjon beregnet med full trygdetid. Tredje ledd bokstav b gjør unntak fra kravet om inntektsbortfall for personer som ikke har rett til uttak av hel alderspensjon. Det er dermed bare de som har rett til uttak av hel alderspensjon eller som mottar gjenlevendepensjon over en viss størrelse som må fylle inntektskravet.

3.6.2 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet 12. desember 2022 viste departementet til at når etterlatteytelsene legges om til en tidsbegrenset pensjonsgivende ytelse, er det ikke naturlig å foreslå særregler i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4 for overgang til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd ved lave etterlatteytelser for mottakere av den nye stønaden. På denne bakgrunn foreslo departementet å videreføre gjeldende rett for mottakere av ytelse som gjenlevende ektefelle ved å endre henvisning fra gjeldende kapittel 17 til kapittel 17 A fra det tidspunkt endringsloven trer i kraft.

3.6.3 Høringsinstansenes syn

Arbeids- og velferdsdirektoratet er enig i at den nye etterlatteytelsen (omstillingsstønaden) ikke bør likestilles med dagens etterlatteytelse i disse to bestemmelsene.

Direktoratet viser imidlertid til at bestemmelsene sjelden kommer til anvendelse. De viser videre til at bestemmelsene slik de lyder i dag er svært vanskelige å forstå og at det er språklige uklarheter i forarbeidene som gjør det vanskelig å tolke reglene. Samlet er det etter direktoratets syn derfor en risiko for ulik eller feil praksis. De mener at det å innføre ulike regler for personer med ytelse etter kapitlene 17 og 17 A, vil øke denne risikoen.

Direktoratet viser til at det er svært få som mottar gjenlevendeytelser som søker om arbeidsavklaringspenger og uføretrygd etter fylte 62 år, og at de fleste som søker etter fylte 62 år oppfyller kravet om inntektsbortfall i § 11-4 andre ledd og § 12-4 andre ledd. De forstår forslaget i høringen slik at personer som mottar omstillingsstønad og som har rett til uttak av hel alderspensjon, bare vil kunne få arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd dersom kravet om inntektsbortfall i andre ledd er oppfylt. Personer som mottar omstillingsstønad og som ikke har rett til uttak av hel alderspensjon, vil etter direktoratets forståelse av regelverket kunne få unntak fra kravet om inntektsbortfall i regelen i andre ledd. De mener at dette er et rimelig resultat.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser videre til arbeidet med den nye saksbehandlingsløsningen for arbeidsavklaringspenger og påpeker at hvis flere regelverksendringer innføres samtidig, kan det påvirke etatens gjennomføringsevne. De mener at det er lite hensiktsmessig å utvikle dobbel funksjonalitet for å kunne håndtere både gamle og nye saker for et vilkår som har liten selv-

stendig betydning, og foreslår derfor at det blir vurdert å oppheve § 11-4 tredje ledd bokstav a og § 12-4 tredje ledd bokstav a slik at samme regler gjelder for mottakere av gjenlevendeytelselser etter kapittel 17 og 17 A.

Øvrige høringsinstanser har ikke kommentert forslaget.

3.6.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har på bakgrunn av Arbeids- og velferdsdirektoratets forslag i høringen (se punkt 3.6.3) vurdert om særreglene i folketrygdloven § 11-4 tredje ledd bokstav a og folketrygdloven § 12-4 tredje ledd bokstav a bør oppheves.

Kravet om at søker som har fylt 62 år må ha hatt en viss tilknytning til arbeidslivet kort tid før arbeidsevnen ble satt ned/uføretidspunktet, kom inn ved pensjonsreformen. Departementet skrev blant annet følgende i Prop. 18 L (2010–2011) *Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)*:

«Dersom en kan utsette uttaket av ny alderspensjon og samtidig få arbeidsavklaringspenger eller uførepensjon fra folketrygden, vil det være gunstig for den enkelte fordi det fører til at pensjonen skal fordeles over færre år og fordi den samlede pensjonsformuen øker. En slik mulighet vil derfor kunne øke risikoen for uønskede tilpasninger.»

Videre står det i proposisjonen:

«Dersom kravet skal omfatte alle over 62 år med lav inntekt i de tre foregående kalenderårene, blir både personer med rett til å ta ut alderspensjon og en del andre som ikke har mulighet til å ta ut alderspensjon før de blir 67 år omfattet.»

Departementet foreslo derfor at kravet om inntektsbortfall ikke skal gjelde dersom medlemmet mottar ytelselser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller som ikke har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

Utover dette er ikke unntaket for mottakere av gjenlevendeytelselser omtalt i forarbeidene. Det står ikke noe om praktiseringen av de to unntakene i a og b eller om forholdet mellom dem.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser som nevnt til at det er svært få som mottar gjen-

levendeytelselser som søker om arbeidsavklaringspenger og uføretrygd etter fylte 62 år, og at de fleste som søker etter fylte 62 år oppfyller kravet om inntektsbortfall i § 11-4 andre ledd og § 12-4 andre ledd.

Etaten har på forespørsel fra departementet gått gjennom sin praksis knyttet til vurderingene av om unntaksreglene i bestemmelsenes tredje ledd a og/eller b er oppfylt. I de fleste situasjoner vil søker komme ut som i dag om bokstav a oppheves. Slik direktoratet vurderer det, har særregelen i bokstav a i praksis kun én funksjon: Det er å forhindre at personer som har en full gjenlevendeytelse (ikke trygdetidsreduert) skal kunne få arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd med mindre vilkåret om inntektsbortfall i andre ledd er oppfylt. Direktoratet opplyser om at hvis søker mottar gjenlevendeytelselser på minstenivå (eller over), må søkere over 62 år fylle kravet til bortfalt inntekt for å få innvilget arbeidsavklaringspenger/uføretrygd. Dette gjelder selv om søker ikke har rett til uttak av hel alderspensjon (bokstav b). En oppheving av bokstav a vil dermed innebære at noen flere enn i dag vil kunne få arbeidsavklaringspenger/uføretrygd, dersom de velger disse ytelsene i stedet for gjenlevendeytelsen.

Etter departementets vurdering angir Arbeids- og velferdsdirektoratet flere gode argumenter for å oppheve bokstav a i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4 tredje ledd. Unntaksbestemmelsene i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4 tredje ledd er svært lite brukt. En oppheving av unntaket i bokstav a vil innebære at alle gjenlevende som ikke fyller vilkårene for å ta ut hel alderspensjon, får unntak fra inntektskravet. Dette vil stort sett være den samme gruppen som i dag, med unntak av et lite antall personer som mottar gjenlevendeytelselser over minstenivået og samtidig ikke har rett til å ta ut hel alderspensjon. Disse vil kunne velge å motta arbeidsavklaringspenger/uføretrygd i stedet for gjenlevendeytelselser, noe som kan være aktuelt for den enkelte dersom førstnevnte ytelse(r) er høyere.

En slik endring – som er til gunst – vil gi en enklere bestemmelse for brukerne og for etaten, og vil også gjøre forvaltningen av bestemmelsen enklere. Det anses heller ikke som ressurseffektivt å utvikle en egen funksjonalitet i det nye saksbehandlingssystemet for å håndtere disse sakene (som løper etter overgangsregler).

Departementet foreslår på denne bakgrunn å oppheve folketrygdloven § 11-4 tredje ledd bokstav a og § 12-4 tredje ledd bokstav a.

Det foreslås samtidig en omredigering av bestemmelsen uten materiell betydning ved at

innholdet i folketrygdloven § 11-4 tredje ledd bokstav b og § 12-4 tredje ledd bokstav b flyttes til bestemmelsenes andre ledd.

I høringsnotatet anbefalte departementet at det ikke skal innføres særregler som dem i tredje ledd bokstav a for mottakere av ny omstillingsstønad. Departementet nevner for ordens skyld at med forslaget i denne proposisjonen om å oppheve særreglene for mottakere av gjenlevendeytelsler etter dagens regler, er det enda mindre grunn til å innføre tilsvarende særregler for mottakere av ny omstillingsstønad.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 11-4 andre og tredje ledd og § 12-4 andre og tredje ledd.

3.7 Regler om reduksjon av barnetillegg til uføretrygd på grunn av inntekt, folketrygdloven § 12-16

3.7.1 Bakgrunn

I det som blir kapittel 17 A i folketrygdloven når lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) trer i kraft, er det gitt overgangsregler for personer som har fått innvilget og mottar pensjon og visse tilfeller av overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 når de nye reglene trer i kraft. Departementet viser for oversiktens skyld til forslag til endringer i virkeområdet til dette kapitlet i punkt 4.1.4.

Overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven er i hovedsak en videreføring av reglene i kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, slik de er i dag. Det er imidlertid enkelte forskjeller. Det følger blant annet av folketrygdloven § 17 A-5 første ledd bokstav b at ytelsene kan kombineres med gradert uføretrygd. I henhold til folketrygdloven § 17 A-6 første ledd første punktum, skal pensjonen eller overgangsstønaden reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt som den gjenlevende har eller kan forventes å få. Uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12 der uføregreden er under 100 prosent, er i den sammenheng en av ytelsene som er likestilt med arbeidsinntekt. Dette står i paragrafens fjerde ledd.

Dersom «uføretrygd etter kapittel 12» skal forstås slik at det inkluderer barnetillegg til uføretrygd, vil det følge av folketrygdloven § 17 A-6 at pensjonen og overgangsstønaden etter folketrygdloven kapittel 17 A skal reduseres på grunnlag av både uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd. Uføretrygden vil på sin side ikke bli redu-

sert på grunn av ytelsler etter folketrygdloven kapittel 17 A, fordi uføretrygden reduseres mot pensjongivende inntekt, og de aktuelle ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A ikke vil være pensjongivende inntekt. For barnetilleggets del følger det imidlertid av folketrygdloven § 12-16 første ledd første punktum at når en person har rett til barnetillegg og samtidig har inntekt som nevnt i andre ledd, skal barnetillegget reduseres med 50 prosent av inntekten over et fribeløp. I henhold til andre ledd kan «personinntekt etter skatteloven § 12-2 og tilsvarende inntekter og ytelsler fra utlandet» føre til at barnetillegget blir redusert. Departementet legger til grunn at ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A vil være å regne som slik inntekt som kan føre til reduksjon av barnetillegg til uføretrygd.

Det vil dermed følge av det opprinnelig vedtatte regelverket at ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A skal reduseres på grunn av barnetillegg til uføretrygd, samtidig som barnetillegget skal reduseres for ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A. Det er av den grunn behov for å løse hvordan disse ytelsene skal reduseres mot hverandre.

3.7.2 Forslaget i høringen

Departementet viste i høringen 12. desember 2022 til at det er flere måter å løse problemstillingen på. I høringen ble det redegjort for tre alternativer.

Ett alternativ er å endre folketrygdloven § 17 A-6 fjerde ledd, slik at verken uføretrygd eller barnetillegg til uføretrygd fører til reduksjon av gjenlevendeytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A. Barnetillegget vil på sin side bli redusert på grunnlag av ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A. For å unngå doble ytelsler, vil det i så fall være behov for å endre folketrygdloven § 12-14, slik at også selve uføretrygden reduseres på grunnlag av disse ytelsene. Denne løsningen vil langt på vei samsvare med løsningen som er foreslått for den nye omstillingsstønaden, se forslag til endringer i folketrygdloven § 17-9 omtalt i punkt 4.7.4. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at dette alternativet vil medføre merutgifter til gjenlevendepensjon og en innsparing for uføretrygd. Samlet anslås løsningen å gi reduserte utgifter på 800 000 kroner (målt i 2023-kroner) for årene 2024–2026. Direktoratet har imidlertid opplyst at denne løsningen vil kreve omfattende endringer i saksbehandlings- og selvbetjeningsløsningen, og har estimert kostnaden ved dette til rundt 16 millioner kroner. Direktoratet har også

opplyst at det ikke vil være mulig å gjennomføre så store endringer innen de nye reglene skal tre i kraft 1. januar 2024.

Departementet så det som et annet alternativ å endre folketrygdloven § 17 A-6, slik at bare barnetillegget til uføretrygden holdes utenfor inntektsreduksjonen av ytelsene etter kapittel 17 A i folketrygdloven. Løsningen vil innebære at etterlatteytelsene reduseres på grunnlag av selve uføretrygden, men ikke på grunnlag av barnetillegget til uføretrygden. Uføretrygden vil i så fall ikke bli redusert på grunnlag av ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A, men barnetillegget vil bli redusert. Direktoratet har anslått at dette vil gi en samlet merutgift på om lag 300 000 kroner (målt i 2023-kroner) for årene 2024–2026. De har samtidig opplyst at også denne løsningen vil kreve betydelige investeringer for at den skal kunne implementeres i saksbehandlingssystemet.

Et tredje alternativ er å endre folketrygdloven § 12-16, slik at pensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 A i folketrygdloven ikke fører til reduksjon av barnetillegget. Løsningen vil innebære at uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd inngår i inntektsreduksjonen av ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A, men ikke omvendt. Dette vil være motsatt løsning av hva som foreslås for den nye omstillingsstønaden, se punkt 4.7.4. Dette alternativet er av direktoratet anslått å gi en merutgift over stønadsbudsjettet. Samlet merutgift for årene 2024–2026 er anslått til rundt 300 000 kroner (målt i 2023-kroner). Løsningen vil kunne håndteres i dagens saksbehandlingssystem.

Departementet viste i høringen til at siden det dreier seg om overgangsregler, og problemstillingen bare vil eksistere fram til disse etterlatteytelsene opphører eller omregnes til en omstillingsstønad fra og med 1. januar 2029, er det grunn til å unngå løsninger som krever store investeringer. Problemet er dessuten vurdert å berøre svært få personer. Departementet foreslo derfor det tredje alternativet. Departementet viste imidlertid til at det er ulemper også ved dette alternativet. Blant annet vil alternativet innebære at et behovsprøvd tillegg fører til reduksjon av en annen inntektssikringsytelse.

3.7.3 Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget. *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon* (FFO) og *Landsforbundet for offentlige pensjonister* (LOP) ber om at uføre skjermes mot avkortingen og mener at uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd ikke bør føre til reduk-

sjon av ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A. Både FFO og LOP peker på at dette vil gjelde få personer og i en overgangsperiode, og at det ikke vil gi urimelige merutgifter. FFO har uttalt at de subsidiært støtter alternativet som innebærer at ytelsene reduseres etter de samme reglene som er foreslått for ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17. Uavhengig av hvilket alternativ som velges, mener de at barnetillegget ikke bør medregnes i grunnlaget som kan føre til reduksjon av etterlatteytelsene.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har spilt inn at folketrygdloven §§ 17 A-5 og 17 A-6, som ble vedtatt med lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser), ikke ser ut til å samsvare med uttalelsene i Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.7.3. De viser til at det i dette punktet står at personer som på endringstidspunktet har pensjon eller overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17, skal beholde denne på nærmere vilkår, og at det av den grunn var behov for å videreføre blant annet bestemmelsene om bortfall av ytelsene og reduksjon på grunn av inntekt. De påpeker at det å kunne kombinere uføretrygd med disse ytelsene er en vesentlig endring, og at dette bør omtales særskilt i proposisjonen. Når det gjelder alternativene, støtter de forslaget om at gjenlevendeytelsene skal reduseres mot uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd og ikke motsatt. De påpeker at dette er den beste og mest hensiktsmessige løsningen, og er den løsningen som er enklest for Arbeids- og velferdsetaten å implementere og forvalte. De vektlegger at det trolig vil være et begrenset antall saker og bare vil være aktuelt i en begrenset periode, og at kostnaden ved en annen løsning vil være uforholdsmessig høy. De ser ingen store, systemtekniske utfordringer rundt det å velge en annen løsning for ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 enn kapittel 17 A, men de viser til at det må tas stilling til hvilke regler som skal gjelde for inntektsreduksjon når ytelsene etter kapittel 17 A blir omregnet etter fem år. De ser at veiledningen knyttet til omregning av disse ytelsene vil kunne bli utfordrende.

3.7.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet. Det legges til grunn at det med etterlatte-reformen er vedtatt at pensjon og overgangsstønad etter overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A skal kunne kombineres med uføretrygd. Departementet mener at det vil

gi en for høy kompensasjon til uføretrygdde sammenlignet med andre stønadsmottakere dersom barnetillegg til uføretrygd skal kunne utbetales sammen med etterlatteytelsene, uten at noen av ytelsene reduseres på grunn av den andre. Det må derfor foreslås en lovendring som løser hvordan disse ytelsene skal reduseres mot hverandre.

Departementet mener at alternativet som innebærer at barnetillegget til uføretrygden ikke reduseres på grunnlag av etterlatteytelsene, er den beste løsningen. Det vises i den forbindelse til vurderingen som ble gjort da forslaget ble sendt på høring, se punkt 3.7.2 i proposisjonen her. Forslaget innebærer at uføretrygd og barnetillegg vil føre til reduksjon av etterlatteytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A. Uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd vil derimot ikke reduseres på grunnlag av ytelsene etter folketrygdloven kapittel 17 A.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-16 andre ledd nytt tredje punktum.

3.8 Beregning av alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 når dødsfallet skyldes yrkesskade, folketrygdloven § 19-20

3.8.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Folketrygdloven § 19-20 gir regler om alderspensjon ved yrkesskade. Bestemmelsen gjelder for alderspensjon til personer som omfattes av reglene i folketrygdloven kapittel 19, jf. folketrygdloven § 19-1.

Det følger av folketrygdloven § 19-20 andre ledd at den som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, får alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade, se folketrygdloven § 17-12 tredje ledd, med de tillem্পninger som følger av bestemmelsene i folketrygdloven § 19-16. Bestemmelsen inneholder en henvisning til folketrygdloven § 17-12 tredje ledd, som igjen viser til reglene for beregning av etterlattepensjon etter dødsfall som skyldes yrkesskade slik de var før 1. januar 2015.

3.8.2 Forslaget i høringen

I høringen 12. desember 2022 foreslo departementet å tilpasse folketrygdloven § 19-20 andre ledd til de nye reglene for etterlatteytelser. Departementet la til grunn at det i kraft av overgangsbestemmelsene i folketrygdloven kapittel 17 A, vil

kunne være personer som etter reformens ikrafttredelse har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle når alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 skal beregnes. Departementet vurderte at det av den grunn er behov for å videreføre regelen, og foreslo å oppdatere folketrygdloven § 19-20 andre ledd slik at det ble henvist til folketrygdloven § 17-12 tredje ledd slik det lød før 1. januar 2024. Formålet med oppdateringen var å videreføre beregningsreglene for slike pensjoner. Departementet la imidlertid til grunn at henvisningen til folketrygdloven § 19-16 innebærer at slike gjenlevendefordeler ville kunne holdes nominelt uendret og unntas fra årlig regulering på lik linje med andre gjenlevendefordeler, jf. folketrygdloven § 19-16 slik denne vil lyde etter at lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft.

Det ble også foreslått et nytt andre punktum, hvor det framgår at det samme gjelder dersom pensjonisten har rett til omstillingsstønad som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter folketrygdloven § 17-12. Forslaget var ment å innebære at også gjenlevende ektefeller som har rett til omstillingsstønad, vil kunne få alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade dersom vilkårene for det er oppfylt. Det er reglene om beregning av etterlattepensjon ved yrkesskade slik de framgår av folketrygdloven § 17-12 tredje ledd per 31. desember 2023, som i så tilfelle vil komme til anvendelse. Departementet la til grunn at også disse fordelene vil kunne holdes nominelt uendret og unntas fra årlig regulering.

3.8.3 Høringsinstansenes syn

Arbeids- og velferdsdirektoratet har kommet med merknader til forslaget. De viser til at bestemmelsen som folketrygdloven § 19-20 henviser til, folketrygdloven § 17-12 tredje ledd, ikke inneholder de nærmere reglene for beregningen av alderspensjonen til personer som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade. De peker på at dette leddet henviser videre til ikke-spesifiserte regler som er opphevet, og at dette gjør det svært vanskelig å sette seg inn i regelen og forstå den. Etter deres syn er det bedre å gi en direkte henvisning til de aktuelle bestemmelsene som skal brukes i beregningen, selv om dette innebærer å henvise til opphevede bestemmelser. Alternativt mener de at det bør vurderes om reglene kan framgå direkte av reglene i folketrygdloven kapittel 19 eller gis i forskrift.

Direktoratet har også spilt inn at de antar at bestemmelsen må oppdateres i forbindelse med at pensjon og overgangsstønad som reguleres av folketrygdloven kapittel 17 A skal omregnes etter reglene for omstillingsstønad etter fem år, jf. folketrygdloven § 17 A-4.

Når det gjelder forslaget om at også personer som har rett til omstillingsstønad etter dødsfall som skyldes yrkesskade skal få den delen av alderspensjonen som er opptjent etter kapittel 19 beregnet etter samme bestemmelsene som personer med gjenlevendepensjon etter dødsfall som skyldes yrkesskade etter dagens regelverk, viser direktoratet til at det etter dagens regelverk kun er personer som har rett til pensjon som gjenlevende ved overgangen til alderspensjon, som er omfattet. Direktoratet mener at det bør gjøres en vurdering av om både de som har rett og de som har hatt rett til omstillingsstønad etter dødsfall som skyldes yrkesskade, skal kunne få med seg yrkesskadefordelen ved beregning av alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. De har i tillegg spilt inn at det ikke er naturlig å omtale mottakere av omstillingsstønad som «pensjonister», og at ordlyden i den foreslåtte bestemmelsen bør være «(d)et samme gjelder personer som har rett til omstillingsstønad etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter § 17-12».

3.8.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet med en mindre justering.

Det foreslås å oppdatere folketrygdloven § 19-20 andre ledd slik at det henvises til folketrygdloven § 17-12 tredje ledd slik det lød før de nye reglene for etterlatteytelser fra folketrygden trådte i kraft. Dette forslaget innebærer at reglene om beregning av alderspensjon til den som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, blir videreført. Alderspensjonen beregnes i slike tilfeller som en etterlattepensjon etter reglene for pensjon etter dødsfall som skyldes yrkesskade, med de tillempninger som følger av folketrygdloven § 19-16. Departementet legger til grunn at de endringene som med etterlattereformen er vedtatt i folketrygdloven § 19-16, innebærer at denne fordelingen vil kunne fryses nominelt og unntas fra årlig regulering. Departementet har for øvrig merket seg Arbeids- og velferdsdirektoratets forslag om alternativ lovteknisk utforming av regelen, eventuelt å gi regler i forskrift, og vil vurdere om dette skal følges opp ved en senere anledning.

Departementet foreslår å ta inn en bestemmelse om at også den som har rett til omstillingsstønad som gjenlevende ektefelle på grunn av dødsfall som skyldes yrkesskade, skal få alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade, slik de lød før 1. januar 2015, med de tillempninger som følger av folketrygdloven § 19-16.

I tråd med hvordan disse bestemmelsene praktiseres i dag, er retten til å få beregnet alderspensjon som gjenlevende etter særlig gunstige regler på grunn av den avdødes yrkesskade, avgrenset til de tilfeller der mottakeren har rett til gjenlevendepensjon på tidspunktet for overgang til alderspensjon. Departementet bemerker at når etterlatteytelsene blir tidsbegrenset fra 2024, vil det kunne være tilfeller der en mottaker av gjenlevendepensjon eller omstillingsstønad på grunn av tidsbegrensningen ikke lenger har rett til etterlatteytelsen ved overgang til alderspensjon. Vedkommende vil da heller ikke ha rett til å få alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 beregnet med særlig gunstige regler om yrkesskade. Retten til å få alderspensjon opptjent etter folketrygdloven kapittel 19 beregnet med særlige regler for gjenlevende, vil imidlertid fortsatt være i behold, forutsatt at de øvrige vilkårene, herunder reglene om forutgående og fortsatt medlemskap i folketrygdloven §§ 19-2 a og 19-3 a, er oppfylt.

Departementet viser for øvrig til at det for eldre gjenlevende med liten tilknytning til arbeidslivet er gitt regler om unntak fra tidsbegrensningen. Dette gjelder både for mottakere av dagens gjenlevendepensjon, men også for nye tilfeller som får omstillingsstønad etter nytt regelverk. Disse vil fortsatt kunne ha rett til etterlatteytelsen ved overgang til alderspensjon, og vil da også kunne få alderspensjonen beregnet etter særreglene som gjelder der dødsfallet skyldes yrkesskade.

Forslaget vil i utgangspunktet innebære at det innføres en ny gjenlevendefordel i alderspensjonen etter folketrygdloven kapittel 19. Departementet legger imidlertid til grunn at personkretsen som tidligere har kunnet fått slike gjenlevendefordeler i alderspensjonen gjennom å ha rett til gjenlevendepensjon ved yrkesskade, vil være tilnærmet lik personkretsen som etter forslaget vil kunne få samme fordel gjennom å ha rett til omstillingsstønad etter dødsfall som skyldes yrkesskade. For å unngå at det får avgjørende betydning for denne gruppen om de har rett til pensjon eller omstillingsstønad som gjenlevende ektefelle, foreslår departementet å også ta inn en

henvisning til omstillingsstønaden i bestemmelsen. Departementet viser til at henvisningen til folketrygdloven § 19-16, sammenholdt med at alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 gradvis fases ut, innebærer at også disse gjenlevendefordelene fases ut over tid i tråd med den vedtatte reformen av etterlatteytelsene.

På bakgrunn av anslag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, legger departementet til grunn at forslaget vil gjelde svært få personer.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 19-20 andre ledd.

4 Endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser)

4.1 Virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A

4.1.1 Bakgrunn

I lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser) – endringsloven – er det i nytt kapittel 17 A i folketrygdloven gitt overgangsregler for mottakere av pensjon til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle etter gjeldende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven og til de fleste mottakere av overgangsstønad etter gjeldende kapittel 17.

Av kapitteloverskriften framgår det at folketrygdloven kapittel 17 A omhandler overgangsregler for gjenlevende som er innvilget ytelse før 1. januar 2023. Videre følger det av endringsloven § 17 A-1 at reglene i kapitlet gjelder for personer som før 1. januar 2023 har fått innvilget og mottar pensjon etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17, se endringsloven § 17 A-1 bokstav a, og overgangsstønad som spesifisert i samme paragraf bokstavene b til d.

Departementet anser at det er behov for noen mindre endringer i virkeområdet til kapitlet, noe som vil bli omtalt i det følgende. Forslag om nødvendige endringer av årstall er behandlet i punkt 4.13.4.

4.1.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å endre virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A ved å endre lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17 A-1, slik at kapittel 17 A ikke bare omfatter de som allerede har fått innvilget og mottar ytelsen når de nye reglene trer i kraft. Det ble foreslått at også de som har rett til en ytelse som nevnt i endringsloven § 17 A-1 med virkning fra før ikrafttredelsen, skal omfattes av reglene i kapittel 17 A i folketrygdloven.

Departementet foreslo også å endre ordlyden i overskriften til folketrygdloven kapittel 17 A, i samsvar med forslaget om at virkeområdet utvi-

des. Samtidig foreslo departementet at det i kapitteloverskriften presiseres at kapitlet også gjelder for tidligere familiepleier, ikke kun for gjenlevende ektefelle.

4.1.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

4.1.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen.

Da etterlattereformen ble vedtatt, var utgangspunktet at etterlatte som var innvilget ytelse etter gammelt regelverk, skulle være omfattet av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, mens nye regler skulle gjelde for nye tilfeller. Departementet anser at regelen som er vedtatt i lov 18. desember 2020 nr. 139 (nye etterlatteytelser) § 17 A-1, om at kapittel 17 A i folketrygdloven skal gjelde de som er innvilget og mottar de aktuelle ytelsene når nye regler trer i kraft, kan få noen konsekvenser som det er ønskelig å unngå. Blant annet anser departementet at forhold som saksbehandlingstiden hos Arbeids- og velferdsetaten ikke bør ha betydning for hvilket regelverk som skal anvendes. Departementet anser videre at søkere av etterlatteytelser vanligvis vil være i en krevende livssituasjon, og at dette er noe som bør tas hensyn til ved utformingen av overgangsreglene.

Utgangspunktet for å kunne få en ytelse etter folketrygdloven, er at det må settes fram krav, jf. folketrygdloven § 22-13 første ledd. Ved vurderingen av et krav er det normalt reglene som gjelder på kravtidspunktet som skal legges til grunn. Ved større endringer og omlegginger av et regelverk, kan det imidlertid være behov for å gi egne regler for å håndtere overgangen fra gamle til nye regler.

Det er flere forhold det bør tas hensyn til når det vurderes hvilket skjæringstidspunkt som skal settes. Det bør blant annet tas hensyn til søkerne og den veiledningen Arbeids- og velferdsetaten

skal gi. Søkerne bør ha noe tid til å områ seg i en krevende tid, og etter departementets syn bør det derfor gis noe tid til å sette fram krav. Av hensyn til blant annet Arbeids- og velferdsetatens saksbehandling, bør overgangsperioden med mulighet for å få innvilget ytelse etter gammelt regelverk imidlertid ikke være for lang.

Departementet anser at forslaget som har vært på høring, er en løsning som ivaretar disse hensynene på en god måte. Forslaget medfører at det er reglene som gjelder på det tidspunktet ytelsen får virkning fra, som blir avgjørende for hvilke regler som skal anvendes. Kravtidspunktet vil ha betydning, fordi både gammel og ny ytelse er ytelse som utbetales per måned, jf. folketrygdloven § 22-10 tredje ledd. Etter reglene i folketrygdloven § 22-12 første ledd og § 22-13 tredje ledd gis ytelse som utbetales per måned tidligst fra måneden etter at vilkårene er oppfylt, men for opptil tre måneder før den måneden kravet blir satt fram, forutsatt at vilkårene er oppfylt i denne perioden. Forslaget innebærer at dersom første utbetaling kan gis fra og med 1. desember 2023 eller tidligere, er det gammelt regelverk som skal benyttes. Dersom første utbetaling skal gis fra 1. januar 2024 eller senere, skal ytelsen gis etter nytt regelverk. For gjenlevende ektefeller innebærer dette at dersom dødsfallet skjer senest 30. november 2023, og de øvrige vilkårene for ytelsene er oppfylt innen samme tidspunkt, vil det kunne gis ytelse etter gammelt regelverk, forutsatt at krav settes fram i tide. Dersom dødsfallet skjer 1. desember 2023 eller senere, er det nye regler som skal benyttes. For tidligere familiepleiere innebærer forslaget at dersom pleieforholdet er opphørt og de øvrige vilkårene for ytelsen er oppfylt senest 30. november 2023, vil det kunne gis ytelse etter gammelt regelverk, forutsatt at krav settes fram i tide. Dersom pleieforholdet er opphørt 1. desember 2023 eller senere er det nye regler som skal anvendes.

Det er en forutsetning for at virkningstidspunktet kan fastsettes til før ikrafttredelsen, at vilkårene for en ytelse etter dagens kapitler 16 eller 17 i folketrygdloven er oppfylt. Det vil være inngangsvilkårene og beregningsreglene i gjeldende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven som kommer til anvendelse i disse tilfellene. For øvrig gjelder bestemmelsene i kapittel 17 A i folketrygdloven, på samme måte som for dem som er innvilget og mottar disse ytelsene før nye regler trer i kraft. Dette framgår av forslaget til justert § 17 A-1 i folketrygdloven.

Departementet foreslår videre å justere overskriften til folketrygdloven kapittel 17 A, slik at

det framgår at kapitlet også gir overgangsregler for tidligere familiepleiere som har rett til ytelse med virkning før 1. januar 2024.

Dette forslaget medfører ingen endring i realitet for denne gruppen. Det framgår allerede av folketrygdloven § 17 A-1 bokstav a at reglene i kapitlet gjelder for mottakere av pensjon etter kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven. Folketrygdlovens innledning foreslås endret tilsvarende.

Departementet viser til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) – endringer i folketrygdlovens innledning, endringer i overskriften i folketrygdloven kapittel 17 A og endringer i § 17 A-1.

4.2 Ytelser som ikke omfattes av folketrygdloven kapittel 17 A

4.2.1 Bakgrunn

Overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A omfatter ikke alle ytelse i folketrygdlovens gjeldende kapitler 16 og 17. Hvilke ytelse som er omfattet, framgår av § 17 A-1, og bestemmelsen er uttømmende. Det betyr at overgangsstønad etter folketrygdloven § 16-7, overgangsstønad etter folketrygdloven § 17-6 første ledd bokstav b i tilfeller der den gjenlevende ikke har omsorgen for barn under 18 år, og overgangsstønad etter folketrygdloven § 17-6 første ledd bokstav c, samt stønader til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter folketrygdloven §§ 16-9 og 17-9, ikke omfattes av overgangsreglene i det som vil være folketrygdloven kapittel 17 A etter at lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft.

4.2.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å presisere i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) del II nr. 2 at for dem som når etterlattereformen trer i kraft har rett til de etterlatteytelsene som ikke er omfattet av overgangsreglene i folketrygdloven kapittel 17 A, se punkt 4.2.1, gjelder folketrygdloven kapitlene 16 og 17, slik disse lød før ikrafttredelsen, så lenge vedtaksperioden varer. Videre foreslo departementet at det i overgangsreglene framgår at reglene i folketrygdloven §§ 2-9, 2-13, 21-6, 22-8, 22-10, 25-4, 25-9 og 25-17, slik disse lød før nye regler trer i kraft, gjelder for disse ytelsene.

4.2.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

4.2.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet. Forslaget om at reglene i folketrygdloven kapitlene 16 og 17, slik de lyder før lovendringene trer i kraft, skal gjelde for disse ytelsene, er ment å samsvare med Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.7.4 når det gjelder overgangsstønadene, og departementet vurderer at det samme hensynet gjør seg gjeldende for stønad til barnetilsyn, tilleggsstønadene og stønad til skolepenger m.m.

Departementet bemerker at konsekvensen av at folketrygdloven kapittel 17 A avgrenser mot visse typer ytelse, kan innebære at en persons rett til etterlattepensjon kan reguleres av kapittel 17 A i folketrygdloven, mens retten til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. reguleres av reglene i dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven slik de lød før de nye reglene trådte i kraft.

For øvrig viser departementet til at når nye regler om etterlatteytelser er trådt i kraft, vil en mottaker av ytelse etter folketrygdloven kapittel 17 A kunne søke om stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter folketrygdloven § 17-10 (gjenlevende ektefelle) og tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter folketrygdloven § 17-15 fjerde ledd (tidligere familiepleier).

Departementet viser til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) del II nr. 2.

4.3 Presisering av overgangsreglene for barnepensjon

4.3.1 Bakgrunn

Det er vedtatt i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) del II nr. 3 at et barn som allerede fyller vilkårene for rett til en ytelse etter folketrygdloven kapittel 18 når nye regler trer i kraft, skal få ytelsen beregnet etter det nye regelverket «dersom dette gir høyere ytelse enn etter det gamle regelverket». Barn som har krav på barnepensjon med virkning fra før ikrafttredelsen, får den altså i utgangspunktet beregnet etter nåværende regler, men likevel ikke dersom nye beregningsregler gir en høyere ytelse.

4.3.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å presisere i ordlyden at det avgjørende er hvilket regelverk som gir høyest ytelse ved ikrafttredelsen. Det vil kunne forekomme situasjoner hvor ytelsen ved ikrafttredelsen er høyere etter nytt regelverk enn etter gammelt regelverk, men hvor dette endrer seg på et senere tidspunkt. Et eksempel er barnekull med to eller flere søsken, hvor barnepensjonen til yngre søsken regnes om og gis med en høyere sats etter dagens regelverk når barnepensjonen til eldre søsken opphører etter hvert som de når aldersgrensen på 18, 20 eller 21 år, jf. folketrygdloven § 18-5.

4.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

4.3.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen.

Departementet viser til at de fleste barn vil få en høyere ytelse etter nytt regelverk enn etter gamle regler for barnepensjon, og at de fleste mottakere av barnepensjon derfor vil komme best ut ved å få barnepensjon etter nye regler. Dette gjelder også for foreldreløse barn som deler ytelse med søsken, iallfall når samlet barnepensjon til søskenflokken ses under ett. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det er foreldreløse barn som på et senere tidspunkt ville fått høyere barnepensjon med dagens regler enn med nytt regelverk. Dette vil kunne gjelde den yngste i en søskenflokk som etter dagens regler ville fått barnepensjonen beregnet som en gjenlevendepensjon, og som ville hatt rett til å motta denne ytelsen alene over lengre tid.

Ut fra oppdaterte tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet er det svært få tilfeller hvor det ser ut til at barnepensjonen for det yngste barnet på et senere tidspunkt vil kunne bli høyere etter gamle regler enn satsen for barnepensjon for foreldreløse barn etter nye regler. Direktoratet opplyser at det i slike saker vil være vanskelig å vurdere hvilket regelverk som gir høyest ytelse, da dette avhenger av om man vurderer samlet barnepensjon for hele søskenflokken for hele perioden det utbetales barnepensjon, eller om man bare sammenligner ytelsen og utbetalingen til den yngste av søsknene.

Departementet viser til at reglene om å endre barnepensjonen som ble vedtatt i desember 2020, innebærer en vesentlig forbedring av barnepensjonen, både når det gjelder nivå på ytelsen og varighet. Videre innebærer den vedtatte overgangsregelen at barn som allerede er innvilget barnepensjon når nye regler trer i kraft, skal kunne få ytelse etter nye regler dersom dette er mest gunstig, og at barn som kommer bedre ut med gamle regler, vil kunne beholde det som for dem er mest gunstig.

Forslaget om å presisere overgangsregelen er ment å sikre at det ikke oppstår noen uklarhet rundt den vurderingen som skal gjøres, og at det er hva som er mest gunstig på det tidspunktet de nye reglene trer i kraft, som er avgjørende. Forslaget er ikke ment å innebære en realitetsendring, men kun en presisering av det som ble vedtatt ved overgangsreglene i endringsloven del II.

I tråd med endringene omtalt i punkt 4.2.4, foreslås dette punktet nå å være del II nr. 4.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) del II nr. 4.

4.4 Presisering av overgangsreglene for gjenlevendetillegg til uføretrygd

4.4.1 Bakgrunn

Gjennom etterlattereformen er det vedtatt å avvikle ordningen med å gi gjenlevende et tillegg ved beregningen av uføretrygd fra folketrygden. Det er også vedtatt at allerede innvilgede tillegg skal videreføres nominelt og ikke reguleres i samsvar med grunnbeløpet. Tilleggene vil på den måten fases ut over tid. Reglene om dette er vedtatt i lov 18. desember 2020 nr. 139 (nye etterlatteytelser) og følger av folketrygdloven § 12-18, slik den vil lyde etter at de nye reglene har trådt i kraft. Se Prop. 13 L (2020–2021) punkt 6.

Forslag om nødvendig endring av årstall i § 12-18 er behandlet i punkt 4.13.4.

4.4.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å presisere i ordlyden i folketrygdloven § 12-18 første ledd første punktum at det avgjørende for om en person er omfattet av overgangsreglene, er at virkningstidspunktet for gjenlevendetillegget er før ikrafttredelsen. Det som framgår om folketrygdloven kapittel 22 i for-

bindelse med kapittel 17 A i folketrygdloven, gjelder tilsvarende her, jf. punkt 4.1. Departementet la til grunn at det må framsettes krav for å få rett til gjenlevendetillegg, jf. folketrygdloven § 22-13, og at tillegget til uføretrygden er en ytelse som gis per måned på samme måte som uføretrygden, slik at tillegget utbetales fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene for rett til tillegget, jf. folketrygdloven §§ 22-10 og 22-12.

I samme høringsnotat foreslo departementet å justere folketrygdloven § 12-18 første ledd, slik at det etter andre punktum legges til et nytt tredje punktum som presiserer at fordelen en gjenlevende som mottar minsteytelsen får ved at den avdøde hadde høyere trygdetid, er en del av gjenlevendetillegget som skal videreføres nominelt og ikke reguleres i samsvar med grunnbeløpet.

4.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene.

4.4.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet, men med en mindre justering av ordlyden i nytt tredje punktum i folketrygdloven § 12-18.

Departementet vurderer at det for gjenlevendetillegg til uføretrygd for etterlatte uføre, jf. folketrygdloven § 12-18 første ledd første punktum, gjelder de samme hensynene som for endringene av virkeområdet for folketrygdloven kapittel 17 A, se punkt 4.1. Departementet anser at gjenlevende uføre skal gis noe tid til å sette fram krav, og at det ikke skal være når søknaden blir behandlet av Arbeids- og velferdsetaten som er avgjørende for hvorvidt en etterlatt uføretrygdet har rett til gjenlevendetillegg eller ikke. Den foreslåtte løsningen innebærer at dersom dødsfallet skjer senest 30. november 2023, og de øvrige vilkårene for gjenlevendetillegg er oppfylt innen samme tidspunkt, vil det, forutsatt at krav settes fram i tide, være gammelt regelverk som gjelder. Dersom dødsfallet skjer 1. desember 2023 eller senere, er det nye regler som skal anvendes, og det kan ikke gis gjenlevendetillegg.

Tilsvarende som når det gjelder virkeområdet til folketrygdloven kapittel 17 A, se punkt 4.1, vil konsekvensen av endringen i virkeområdet til folketrygdloven § 12-18 være at det vil finnes personer som har rett til gjenlevendetillegg med virkning fra ikrafttredelsestidspunktet, men som på

ikrafttredelsestidspunktet ikke har fått innvilget tillegget. Departementet viser til at inngangsvilkårene og beregningsreglene i folketrygdloven § 12-18, slik denne lyder før 1. januar 2024, vil komme til anvendelse i disse tilfellene.

Departementet viser til forslaget om endringer i folketrygdloven § 12-18 første ledd første punktum.

Når det gjelder forslaget om å føye til et nytt tredje punktum i folketrygdloven § 12-18 første ledd, viser departementet til at forslaget innebærer at det presiseres at fordelen en etterlatt uføretrygdet får ved at den avdøde hadde høyere trygdetid enn den etterlatte, er en del av gjenlevendetillegget som videreføres nominelt og ikke reguleres i takt med grunnbeløpet. Forslaget er i samsvar med forutsetningene som ble lagt til grunn for lovforslaget i Prop. 13 L (2020–2021) punkt 6.5.3. Av informasjonshensyn anser departementet det som hensiktsmessig at dette presiseres i loven. Departementet foreslår en noe annen ordlyd enn i høringen, for å gjøre det klarere at dette gjelder alle slike tillegg.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 12-18 første ledd.

4.5 Krav om forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter folketrygdloven kapittel 17

4.5.1 Bakgrunn

Gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere kan ha rett til pensjon eller overgangsstønad etter dagens kapitler 16 og 17 i folketrygdloven. De kan også, på nærmere vilkår, få tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. En gjenlevende ektefelle vil i tillegg kunne få stønad til barnetilsyn.

Pensjon og overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 er med etterlatte-reformen erstattet av en tidsbegrenset omstillingsstønad etter revidert kapittel 17 i folketrygdloven. Ordningene stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere, er videreført.

I dag kreves det som utgangspunkt forutgående medlemskap i folketrygden for å kunne få overgangsstønad eller pensjon til gjenlevende ektefelle eller tidligere familiepleier. Det gjelder ikke et slikt krav for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader eller stønad til skolepenger m.m. for disse gruppene. Dette kommer til uttrykk ved

at det i bestemmelsene om forutgående medlemskap i kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, står at kravet til forutgående medlemskap gjelder for «rett til pensjon eller overgangsstønad», jf. folketrygdloven § 16-2 første ledd og § 17-3 første ledd.

Ved lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser), er det vedtatt at det også for den nye omstillingsstønaden skal være et krav om forutgående medlemskap i trygden. Reglene om dette står i folketrygdloven § 17-2 og § 17-15 andre ledd, slik disse vil lyde etter de nye reglene har trådt i kraft. I henhold til ordlyden i disse bestemmelsene gjelder kravet for rett til «ytelser etter dette kapitlet». Ordlyden avgrenser ikke mot stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter kapitlet, og kan forstås slik at kravet om forutgående medlemskap også gjelder for disse ytelsene. I Prop. 13 L (2020–2021) og Innst. 128 L (2020–2021) står det imidlertid ikke noe om at det har vært hensikten å endre gjeldende rett.

4.5.2 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet 13. juli 2022 foreslo departementet å justere ordlyden i folketrygdloven § 17-1 og § 17-15 andre ledd, slik at det ble klart at kravet om forutgående medlemskap ikke omfattet stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m.

4.5.3 Høringsinstansenes merknader

AVYO har uttalt at de støtter forslaget i høringen.

4.5.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å beholde ordlyden, slik den er vedtatt med endringsloven. Dette innebærer at det foreslås å ikke følge opp forslaget som ble sendt på høring. Det medfører at etter at de nye reglene har trådt i kraft, vil det gjelde et krav om forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter revidert kapittel 17 i folketrygdloven.

Departementet vurderer at det på samme måte som for omstillingsstønaden er hensiktsmessig at det stilles krav om en viss tilknytning til det norske trygdesystemet for å ha rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter folketrygdloven kapittel 17. Disse ytelsene samsvarer med formålet om å sette

personen i stand til å forsørge seg selv, men skal til forskjell fra omstillingsstønaden dekke bestemte utgifter. Departementet mener at også disse stønadene som utgangspunkt bør forbeholdes personer med en viss tilknytning til folketrygden.

Av hensyn til et mest mulig likt regelverk for ytelsene etter kapittel 17 i folketrygdloven, foreslås det at kravet som stilles er det samme som kravet som stilles for rett til omstillingsstønad. For gjenlevende ektefelle innebærer dette at den avdøde som hovedregel må ha vært medlem i trygden de siste fem årene før dødsfallet eller ha mottatt pensjon eller uføretrygd etter folketrygden i samme periode for at den gjenlevende skal ha rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader eller stønad til skolepenger m.m. For tidligere familiepleier vil kravet være at familiepleieren selv som hovedregel må ha vært medlem i trygden i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte.

Det foreslås at de samme unntakene som gjelder for rett til omstillingsstønad, skal gjelde for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. Unntaket i folketrygdloven § 17-12 første ledd bokstav a om at det ytes omstillingsstønad selv om vilkåret om forutgående medlemskap ikke er oppfylt dersom dødsfallet skyldes en yrkesskade, gjelder imidlertid ikke for stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. Departementet vil vurdere om særreglene for yrkesskade i folketrygdloven § 17-12 også skal gjelde for stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv., og eventuelt følge dette opp senere.

Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at søkeren også må oppfylle andre vilkår for å kunne ha rett til disse ytelsene. Med de nye reglene for etterlatte, er det vedtatt at gjenlevende ektefelle også må fylle vilkårene i folketrygdloven revidert § 17-4. Dette innebærer at vedkommende på dødsfallstidspunktet må ha vært gift med den avdøde og ekteskapet må ha vart i minst fem år, ha eller ha hatt barn med den avdøde eller ha omsorg for barn under 18 år med minst halvparten av full tid, jf. folketrygdloven revidert § 17-4 første ledd. Til en fraskilt person som helt eller i det vesentlige har vært forsørget av bidrag fra den avdøde, kan det ytes slike stønader dersom ekteskapet varte i minst 25 år, eller minst 15 år hvis ektefellene hadde barn sammen, jf. folketrygdloven revidert § 17-4 andre ledd.

Tidligere familiepleier må også oppfylle flere vilkår for å ha rett til tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter folketrygdloven revidert

kapittel 17. Ett av disse vilkårene er at den som ble pleid må ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i folketrygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler. Departementet viser i den forbindelse til endringsloven § 17-15 tredje ledd bokstav b, og presiseringene som er foreslått i denne bestemmelsen i punkt 4.9.4 i proposisjonen her.

Departementets forslag innebærer at adgangen til disse ytelsene snevres inn. Personer som kunne fått ytelsen etter dagens regelverk, vil etter forslaget kunne falle utenfor personkretsen som kan få disse ytelsene fordi den avdøde eller de selv mangler tilstrekkelig tilknytning til trygden. For personer som er omfattet av forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger, vil imidlertid kravet kunne oppfylles gjennom forordningens regler om sammenlegging. Det vises i den forbindelse til omtalen av forordningens betydning for disse reglene i revidert kapittel 17 i punkt 4.14. Tilsvarende regler om sammenlegging kan følge av bilaterale avtaler om trygdekoordinering.

Gjennom Stortingets endringer av kapittel 17 i folketrygdloven i 2020 vil det følge av ordlyden i bestemmelsene at det gjelder et krav om forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Det er derfor ikke nødvendig med noen ytterligere lovendringer.

4.6 Presiseringer av bestemmelser om kravet til fortsatt medlemskap

4.6.1 Bakgrunn

Etter gjeldende rett, jf. folketrygdloven § 17-4 første ledd, er det et vilkår for å ha rett til etterlatteytelser at den gjenlevende er medlem i folketrygden. Det er imidlertid noen unntak fra dette kravet, se folketrygdloven § 17-4 andre ledd. Den som ikke fyller vilkåret i første ledd, får likevel pensjon eller overgangsstønad dersom den avdøde eller den gjenlevende har minst 20 års samlet botid. For situasjonen der både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, gis det tilleggspensjon, grunnpensjon etter en trygdetid som svarer til hvor mange poengår tilleggspensjonen er beregnet etter, og sært tillegg etter tilsvarende trygdetid.

Tilsvarende regler er videreført i folketrygdloven § 17-3 med lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser). For situasjonen der både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, følger det av

folketrygdloven § 17-3 andre ledd andre punktum at det gis omstillingsstønad beregnet på bakgrunn av bestemmelsene i folketrygdloven § 17-4 andre ledd andre punktum og tredje ledd slik reglene lød før endringsloven trer i kraft. Formuleringen er ment å vise til at omstillingsstønaden skal gis ut fra den trygdetid den avdøde hadde i henhold til beregningsmåten etter gjeldende § 17-4 andre ledd andre punktum og tredje ledd i folketrygdloven.

4.6.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 viste departementet til at ordlyden som er vedtatt i folketrygdloven § 17-3 andre ledd andre punktum, kan være komplisert å tolke. Departementet foreslo derfor å endre ordlyden slik at det kommer klart fram hvordan omstillingsstønaden skal fastsettes i slike tilfeller.

4.6.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

4.6.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet, men med en justering. Det foreslås at det i loven presiseres at når vilkåret om fortsatt medlemskap i folketrygden ikke er oppfylt, og både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, gis omstillingsstønaden etter en trygdetid som svarer til den avdødes poengår. Formålet med regelen er å beregne den avdødes poengår, for så å fastsette trygdetiden som skal benyttes ved beregningen av hvor stor del av omstillingsstønaden som kan beholdes dersom vilkåret om fortsatt medlemskap i folketrygden ikke er oppfylt. Dette foreslås løst lovteknisk med en henvisning til reglene om poengår og opptjening av pensjonspoeng i folketrygdloven § 3-10 og § 3-13 første ledd. I dag regulerer folketrygdloven § 3-23 hvordan tilleggspensjonen til en gjenlevende ektefelle skal beregnes. Etter første ledd er det den avdødes opptjening etter bestemmelsene i folketrygdloven slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft, som legges til grunn for beregningen. Det tas derfor også inn en henvisning til reglene for beregning av tilleggspensjon for gjenlevende ektefelle i folketrygdloven § 3-23 første ledd.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17-3 andre ledd andre punktum.

4.7 Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent

4.7.1 Bakgrunn

Det framgår av folketrygdloven § 17-9 første ledd, slik dette vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft, at omstillingsstønaden skal reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt. Bestemmelsen gjelder både for gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere som mottar omstillingsstønad etter folketrygdloven kapittel 17, jf. § 17-9 første ledd og § 17-15 femte ledd. I henhold til folketrygdloven § 17-9 tredje ledd er «uføretrygd etter kapittel 12 der uføregraden er under 100 prosent», likestilt med arbeidsinntekt. Dersom den det gjelder får rett til uføretrygd for full uførhet, faller retten til omstillingsstønad bort, jf. folketrygdloven § 17-11 første ledd bokstav b.

Det følger dermed av endringsloven at omstillingsstønaden skal reduseres på grunnlag av gradert uføretrygd. I henhold til folketrygdloven § 12-14 andre ledd tredje punktum, skal imidlertid uføretrygd reduseres på grunnlag av «pensjonsgivende inntekt». I Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.2 er det lagt til grunn at omstillingsstønaden skal regnes som pensjonsgivende inntekt. Det vil dermed følge av folketrygdloven § 12-14 andre ledd tredje punktum at uføretrygden skal reduseres på grunn av omstillingsstønaden. Departementet mener derfor at det er behov for å foreslå en endring i regelverket som løser hvordan disse ytelsene skal reduseres mot hverandre.

4.7.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 viste departementet til at problemstillingen kan tenkes løst på flere måter. De alternativene departementet anså som aktuelle, er enten at omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygd, eller at uføretrygd reduseres på grunn av omstillingsstønad.

Hvilket av alternativene som samlet vil gi den høyeste utbetalingen til en person som kombinerer uføretrygd og omstillingsstønad, vil variere. Som eksempel viste departementet til:

Personen har uføretrygd (minsteytelse) etter en uføregrad på 50 prosent og omstillingsstønad. Brutto uføretrygd er ca. 127 000 kroner. Brutto omstillingsstønad er ca. 250 000 kroner. Dersom uføretrygden reduseres på grunn av omstillingsstønad, vil fradraget i

uføretrygden være ca. 15 000 kroner. Samlet vil personen få ca. 362 000 kroner.

Dersom omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygden, vil fradraget i omstillingsstønaden være ca. 32 000 kroner. Samlet vil personen da få ca. 345 000 kroner.

Det ble vist til at dersom personen i det samme eksempelet har arbeidsinntekt som tilsvarer ca. 184 000 kroner, vil personen få høyest samlet beløp dersom omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygd. Hvilken løsning som gir det gunstigste resultatet for stønadmottaker, vil med andre ord variere med forhold som uføregrad, nivå på uføretrygden, inntektsgrensen i uføretrygden og eventuell arbeidsinntekt.

Dersom uføretrygden ikke skal reduseres på grunn av omstillingsstønaden, må det foreslås et unntak for omstillingsstønaden i reglene om at pensjonsgivende inntekt skal føre til reduksjon, se folketrygdloven § 12-14. Departementet viste i høringsnotatet til at dette vil være en kompliserende regel, fordi man i saksbehandlingen da ville måtte skille ut hvilken del av den pensjonsgivende inntekten som er omstillingsstønaden. Departementet vurderte at det er mest nærliggende å redusere uføretrygden på grunn av omstillingsstønaden, fordi uføretrygden er en mer varig inntektssikringsytelse enn omstillingsstønaden. Det vil i tillegg kunne gi uheldige insentiver dersom uføretrygden skal være ureduisert så lenge mottakeren får omstillingsstønad, men reduseres dersom vedkommende kommer i arbeid.

For å unngå at begge ytelse skal gå til fradrag i den andre, foreslo departementet at uføretrygden reduseres på grunn av omstillingsstønaden, på samme måte som annen pensjonsgivende inntekt fører til reduksjon av uføretrygden. Departementet foreslo på denne bakgrunn å endre folketrygdloven § 17-9 tredje ledd, slik at omstillingsstønaden ikke skal reduseres på grunn av uføretrygd.

4.7.3 Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget. *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon* og *Landsforbundet for offentlige pensjonister* ber om at uføre skjermes mot avkorting, enten i uføretrygden eller i omstillingsstønaden. *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon* mener at dette særlig gjelder personer som har en minsteytelse.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er enig i at det er nødvendig å finne en løsning som innebærer at

bare én av ytelsene reduseres på grunnlag av den andre. De ser at det vil variere hvilken løsning som er mest gunstig for mottakeren, og at det er uklart hvilken løsning som er best. De mener imidlertid at man bør prøve å finne regler som ikke gjør det vanskelig for mottakeren å forholde seg til to ytelse, og at det bør vektlegges at formålet for både de som mottar uføretrygd og omstillingsstønad er mest mulig aktivitet. De peker også på at omstillingsstønaden er en midlertidig stønad, mens uføretrygden er varig.

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det er mest hensiktsmessig at uføretrygden reduseres mot omstillingsstønad. De viser til at det trolig vil være få tilfeller der mottakeren samtidig har uføretrygd, omstillingsstønad og arbeidsinntekt, og samlet har en inntekt som overstiger inntektsgrensen i uføretrygden. Direktoratet vurderer at når en person oppfyller vilkårene for omstillingsstønad, vil omstillingsstønaden kunne bli redusert på grunnlag av arbeidsinntekten, slik at summen av arbeidsinntekt og omstillingsstønad muligens vil være lavere enn inntektsgrensen i uføretrygden.

4.7.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet. Bestemmelsen om reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av inntekt foreslås endret, slik at uføretrygd ikke lenger er en ytelse som likestilles med arbeidsinntekt. Dette innebærer at i tilfeller hvor omstillingsstønad kombineres med gradert uføretrygd, vil uføretrygden reduseres på grunnlag av omstillingsstønaden. Omstillingsstønaden vil på sin side ikke reduseres på grunnlag av uføretrygden.

Dersom personen får rett til uføretrygd etter en uføregrad på 100 prosent, faller retten til omstillingsstønad bort. Dette følger allerede av folketrygdloven § 17-11 første ledd bokstav b, slik denne vil lyde etter de nye reglene har trådt i kraft.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17-9 tredje ledd.

4.8 Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m. – tvangsgrunnlag

4.8.1 Bakgrunn

I høringsnotatet 13. juli 2022 foreslo departementet forskriftsbestemmelser som gir nærmere regler om reduksjon av omstillingsstønad etter

folketrygdloven § 17-9, slik denne vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft. Departementet foreslo her en ordning for reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av inntekt, som langt på vei tilsvare ordningen om etteroppgjør for uføretrygden. Det ble også foreslått at det skulle framgå av forskriften at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad, er tvangsgrunnlag for utlegg.

Skattedirektoratet har i sitt hørings svar 12. oktober 2022 påpekt at for å unngå spørsmål om eventuelle tilbakebetalingskrav på grunnlag av etteroppgjøret har tvangsgrunnlag, bør dette reguleres i folketrygdloven. Som et alternativ uttalte Skattedirektoratet at det kan slås fast at kravet skal kreves inn av Innkrevings sentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav, og at dette i så fall vil følge av bidragsinnkrevingsloven § 7. De påpekte imidlertid at dette vil være en annen løsning enn det som er valgt for andre tilbakebetalingskrav etter folketrygdloven.

4.8.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet å følge opp Skattedirektoratets innspill ved å ta inn en bestemmelse i folketrygdloven § 17-9, slik denne vil lyde etter de nye reglene har trådt i kraft, om at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg. Det ble i tillegg foreslått en bestemmelse om at kravet kan inndrives av Innkrevings sentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

4.8.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

4.8.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet.

Departementet arbeider med å følge opp innspillene fra høringen. Forskriften vil ikke kunne fastsettes før proposisjonen med nødvendige lovendringer som følger opp reformen må legges fram. På dette stadiet anser imidlertid departementet det som sannsynlig at det vil bli en ordning for reduksjon av omstillingsstønad tilsvarende etteroppgjørsordningen som gjelder for uføretrygd.

Under den forutsetning at det blir en etteroppgjørsordning for omstillingsstønaden lik ordningen for uføretrygd, mener departementet at det er hensiktsmessig at ordningen for å inndrive eventuelle krav om for mye utbetalt stønad også er lik ordningen for uføretrygd. I folketrygdloven § 12-14 fjerde ledd femte og sjette punktum står det at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt uføretrygd er tvangsgrunnlag for utlegg. Bestemmelsen innebærer at slike krav om tilbakebetaling er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdesloven § 7-2 første ledd bokstav e. Tilsvarende bestemmelse om tvangsgrunnlag står i folketrygdloven § 22-15 åttende ledd første punktum for krav om tilbakebetaling etter denne bestemmelsen.

Departementet fremmer derfor et forslag om å lovfeste at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg. Det foreslås i tillegg en bestemmelse om at kravet kan inndrives av Innkrevings sentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav etter reglene i bidragsinnkrevingsloven. Bestemmelsene tilsvare bestemmelsene som gjelder for uføretrygd, se folketrygdloven § 12-14 fjerde ledd femte og sjette punktum.

Departementet viser til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17-9 fjerde ledd.

4.9 Justering og presisering av reglene om ytelser til tidligere familiepleier

4.9.1 Bakgrunn

Folketrygdloven § 17-15, slik denne vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i at folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft, gjelder ytelser til tidligere familiepleier. Bestemmelsen oppstiller en rekke vilkår til familiepleieren. Blant annet gjelder det et krav om forutgående medlemskap. Videre er det også et krav om tilknytning til folketrygden for den som ble pleid. Vilråene er i hovedsak en videreføring av gjeldende kapittel 16 i folketrygdloven.

Det følger av folketrygdloven § 17-15 femte ledd at «(b)estemmelsene i §§ 17-5, 17-6, 17-7, 17-8, 17-9, 17-11, 17-13 og 17-14 gjelder tilsvarende.» Av folketrygdloven § 17-6 første punktum framgår det at «(f)ull årlig omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet og gis dersom den avdøde hadde minst 40 års trygdetid etter bestemmelsene i §§ 3-5 og 3-7». I henhold til gjeldende rett skal pensjon og overgangsstønad til tidligere familiepleier beregnes ut fra den tidligere

familiepleierens trygdetid. Departementet vurderer at henvisningen til «den avdøde» gjør det uklart hvilken trygdetid som er avgjørende for beregningen når omstillingsstønad skal gis til en tidligere familiepleier, og at det er behov for å presisere regelen.

Videre framgår det av folketrygdloven § 17-15 tredje ledd bokstav b at for å ha rett til ytelse etter folketrygdloven kapittel 17, må den som ble pleid ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler. Bestemmelsen er utformet på samme måte som gjeldende § 16-5 første ledd andre punktum i folketrygdloven. Denne bestemmelsen praktiseres slik at den som ble pleid må ha mottatt pensjon eller vært medlem i trygden i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte. Departementet vurderer at det er behov for å presisere at folketrygdloven § 17-15 tredje ledd bokstav b skal forstås på samme måte.

4.9.2 Forslagene i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet at bestemmelsene om beregning av omstillingsstønaden tas inn i folketrygdloven § 17-15, og at henvisningen til folketrygdloven § 17-6 tas ut. Videre viste departementet til at vilkåret i gjeldende § 16-5 i folketrygdloven om kravet til tilknytning til trygden for den pleiede, praktiseres av Arbeids- og velferdsetaten slik at det stilles krav om at den som ble pleid, mottok pensjon fra folketrygden eller var medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler, i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte. Departementet foreslo her å presisere ordlyden slik at dette framkommer av loven.

4.9.3 Høringsinstansenes syn

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i sitt hørings-svar påpekt en problemstilling knyttet til henvisningen til endringsloven § 17-5 i endringsloven § 17-15 femte ledd. Direktoratet viser til at det etter § 17-5 første ledd kreves at vilkårene i endringsloven §§ 17-2 til 17-4 er oppfylt, og at dette ikke passer for tidligere familiepleiere. Direktoratet foreslår derfor at henvisningen til folketrygdloven § 17-5 tas ut av opplistingen i § 17-15 femte ledd, og at reglene om rett til omstillingsstønad og ordinær stønadsperiode reguleres direkte i § 17-15. De øvrige høringsinstansene har ikke merknader til forslagene.

4.9.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringsnotatet. Forslagene er ment som justeringer og presiseringer, og er ikke ment å innebære noen endring i realitet.

Departementet har ikke fulgt opp direktoratets innspill om henvisningen til endringsloven § 17-5 i endringsloven § 17-15 femte ledd (som etter forslaget i proposisjonen her blir nytt sjette ledd). Reglene om forutgående og fortsatt medlemskap for tidligere familiepleiere framgår av § 17-15 andre ledd, og de materielle vilkårene for rett til omstillingsstønad framgår av § 17-15 første og tredje ledd. Departementet legger til grunn at disse særbestemmelsene for tidligere familiepleiere har forrang foran kriteriene som oppstilles i endringsloven §§ 17-2 til 17-4 slik de framgår for gjenlevende ektefeller etter § 17-5. Det som er hensikten med henvisningen til § 17-5 i § 17-15, er at reglene om stønadsperiode som framgår av § 17-5, også skal gjelde for tidligere familiepleiere.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17-15 tredje ledd bokstav b og § 17-15 fjerde, femte og nytt sjette ledd.

4.10 Presisering av bestemmelser om reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m.

4.10.1 Bakgrunn

I folketrygdloven § 17-9, slik denne vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft, er det gitt regler om reduksjon av omstillingsstønaden mot arbeidsinntekt m.m. Det framgår av bestemmelsen at stønaden til den gjenlevende blant annet reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt. Bestemmelsen gjelder også for tidligere familiepleiere som mottar omstillingsstønad.

Departementet legger til grunn at tilsvarende bestemmelse i dagens regelverk praktiseres slik at ytelse til etterlatte reduseres dersom personen har arbeidsinntekt fra utlandet. Det vises i den forbindelse til Arbeids- og velferdsetatens rundskriv Hovednummer 45 – *Rundskriv til EØS-avtalens bestemmelser om trygd* punkt 3.15. Departementet legger også til grunn at det samme gjelder ytelse til tidligere familiepleiere. Denne praksisen synes å ha støtte i ordlyden «arbeidsinntekt», siden denne ordlyden ikke avgrenser til inntekt fra Norge.

4.10.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 13. juli 2022 viste departementet til Arbeids- og velferdsetatens praksis knyttet til reduksjon av etterlatteytelser på grunnlag av inntekt fra utlandet. Departementet foreslo å klargjøre rettsstillingen for den nye omstillingsstønaden ved å ta inn en bestemmelse om at arbeidsinntekt fra utlandet er likestilt med arbeidsinntekt fra Norge. Bestemmelsen ble foreslått tatt inn i folketrygdloven § 17-9 om reduksjon på grunn av inntekt. Departementet foreslo også å ta inn en tilsvarende bestemmelse i folketrygdloven § 17 A-6, som har regler om reduksjon av ytelse på grunn av inntekt for personer som omfattes av virkeområdet til kapittel 17 A i folketrygdloven.

4.10.3 Høringsinstansenes syn

AVYO har uttalt at de støtter forslaget. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* har spilt inn at det ikke alltid presiseres i folketrygdloven at man med arbeidsinntekt også mener arbeidsinntekt fra utlandet. De viser til at det riktignok står «som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt eller inntekt av samme art fra utlandet» i folketrygdloven § 12-14 andre ledd, og de foreslår at den samme formuleringen tas inn i reglene for etterlatte. De tar også opp om ordlyden i lovbestemmelsen eller i forskriften til kapittel 17 i folketrygdloven burde omfatte inntekt for selvstendig næringsdrivende.

4.10.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet. Forslaget innebærer at det presiseres at arbeidsinntekt fra utlandet, på samme måte som arbeidsinntekt fra Norge, fører til reduksjon av omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Tilsvarende presisering vil med forslaget tas inn i overgangsreglene for reduksjon av overgangsstønad og pensjon til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier i folketrygdloven kapittel 17 A.

Departementet har merket seg direktoratets innspill knyttet til selve formuleringen. Departementet viser til at folketrygdloven har ulike henvisninger til inntekt, og foreslår derfor likevel at presiseringen gjøres ved at det etter setningen «(s)tønaden til den gjenlevende reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt» legges til en setning om at «(s)om arbeidsinntekt regnes også arbeidsinntekt fra utlandet».

Endringene er en presisering av reglene om reduksjon av disse ytelsene på grunn av arbeidsinntekt, og innebærer ingen realitetsendringer.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17-9 første ledd og § 17 A-6 første ledd.

4.11 Særbestemmelser for yrkesskade

4.11.1 Bakgrunn

I dagens regelverk for ytelse til gjenlevende ektefelle, er det særbestemmelser for de tilfellene hvor dødsfallet skyldes yrkesskade. Disse særbestemmelsene står i folketrygdloven § 17-12, og innebærer blant annet at vilkåret om forutgående og fortsatt medlemskap ikke gjelder.

Tilsvarende særbestemmelser for dødsfall som skyldes yrkesskade, er langt på vei videreført i det nye regelverket for omstillingsstønad, som er vedtatt ved lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser), se endringsloven § 17-12.

Det ble imidlertid ikke foreslått eller vedtatt særregler for yrkesskade i overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven. Dette kapitlet viderefører i hovedsak dagens regler i en overgangsperiode for personer som har rett til visse tilfeller av pensjon eller overgangsstønad etter dagens regler for etterlatteytelser.

4.11.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 13. juli 2022 foreslo departementet en endring i folketrygdloven kapittel 17 A, for å også videreføre en av særbestemmelsene for yrkesskade for personer som omfattes av overgangsreglene i dette kapitlet. Siden folketrygdloven kapittel 17 A inneholder overgangsregler og ikke inngangsvilkår for rett til ytelsene, vurderte departementet at det ikke var nødvendig å videreføre særbestemmelsene for yrkesskade knyttet til kravet om forutgående medlemskap, inngangsvilkåret om ekteskapets varighet og barn eller beregningen av ytelsen for disse overgangstilfellene.

Særbestemmelsen som ble foreslått videreført, var regelen om at vilkåret om fortsatt medlemskap ikke gjelder dersom dødsfallet skyldes skade eller sykdom som går inn under folketrygdloven kapittel 13. Departementet foreslo å videreføre denne bestemmelsen ved at det ble tatt inn en bestemmelse om dette som et eget ledd i folketrygdloven § 17 A-2.

I dagens regelverk for ytelser til tidligere familiepleiere er det ikke særbestemmelser for yrkesskade. Departementet foreslo derfor at særbestemmelsen i folketrygdloven kapittel 17 A ble avgrenset til å gjelde personer som mottar pensjon til gjenlevende ektefelle.

4.11.3 Høringsinstansenes syn

AVYO har uttalt at de støtter forslaget.

4.11.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet. Det foreslås å ta inn en bestemmelse i folketrygdloven § 17 A-2 om at vilkåret om fortsatt medlemskap ikke gjelder dersom dødsfallet skyldes en godkjent yrkesskade, slik at denne særbestemmelsen videreføres for pensjon til gjenlevende ektefelle som omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) § 17 A-2 nytt fjerde ledd.

4.12 Korrigerende av bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17 A om ytelser under opphold i institusjon og under straffegjennomføring

4.12.1 Bakgrunn

I folketrygdloven §§ 17 A-7 og 17 A-8, slik disse vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft, er det gitt regler om ytelser under opphold i institusjon og ytelser under straffegjennomføring for personer som omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven. Disse bestemmelsene viderefører reglene om ytelser under opphold i institusjon og under straffegjennomføring som gjelder for ytelser til gjenlevende ektefelle i dag.

Reglene i kapittel 17 A i folketrygdloven vil gjelde både for personer som har rett til visse ytelser til gjenlevende ektefelle etter dagens kapittel 17, og personer som har rett til pensjon til tidligere familiepleier etter dagens kapittel 16 i folketrygdloven. Reglene i folketrygdloven §§ 17 A-7 og 17 A-8 om ytelser under opphold i institusjon og straffegjennomføring, er imidlertid begrenset til å gjelde ytelser til gjenlevende ektefelle.

4.12.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 13. juli 2022 foreslo departementet å endre folketrygdloven §§ 17 A-7 og 17 A-8, slik at det framgår at reglene om ytelser under opphold i institusjon og under straffegjennomføring også får anvendelse for ytelser til tidligere familiepleiere. Departementet viste til at det ikke har vært meningen at reglene om ytelser under opphold i institusjon og straffegjennomføring bare skal gjelde for ytelser til gjenlevende ektefeller og ikke for tidligere familiepleiere.

4.12.3 Høringsinstansenes syn

AVYO har uttalt at de støtter dette forslaget.

4.12.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet, men med en lovteknisk forenkling. Det foreslås å endre ordlyden i de to aktuelle paragrafene, slik at bestemmelsene om ytelser under opphold i institusjon og under straffegjennomføring også gjelder for ytelser til tidligere familiepleiere. Forslaget innebærer at dagens regler for ytelser til tidligere familiepleier under opphold i institusjon og under straffegjennomføring videreføres for ytelser som omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven.

Det vises til lovforslaget, endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) §§ 17 A-7 og 17 A-8 og overskriftene til disse paragrafene.

4.13 Lovtekniske endringer og justeringer, nødvendige opprettinger og retting av skrivefeil

4.13.1 Bakgrunn

Lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) – endringsloven – bygger på lovforslagene i Prop. 13 L (2020–2021). Det framgår av proposisjonen punkt 1.1 at forslagene ble utformet ut fra en forutsetning om at de nye reglene tidligst ville tre i kraft 1. januar 2023. Siden det arbeides mot at lovendringene skal tre i kraft 1. januar 2024, er det behov for å oppdatere flere av bestemmelsene i endringsloven hvor det er vist til et bestemt årstall.

Videre ser departementet ved gjennomgangen av lovteksten i lov 18. desember 2020 nr. 139 at det er behov for enkelte opprettinger på grunn av etterfølgende lovendringer. Dette gjelder endringsloven §§ 17-10, 19-2 og 19-11. Det er dessuten behov for å rette tre skrivefeil, én i overskriften til endringsloven § 17-6, én i endringsloven § 17-8 tredje ledd og én i endringsloven § 19-16 åttende ledd. Det er også behov for å rette endringsloven § 17 A-2 tredje ledd slik at det her henvises til riktig paragraf, og for å korrigere henvisningene til paragrafens øvrige ledd i endringsloven § 19-16 første ledd. I tillegg er det behov for å justere innholdsfortegnelsen til folketrygdloven og overskriften til endringsloven kapittel 17 A.

4.13.2 Forslaget i høringen

I høringsnotatet 12. desember 2022 foreslo departementet at der det i overskrifter eller i lovtekst vises til årstallene 2023 og 2028, endres dette til årstallene 2024 og 2029. Videre foreslo departementet at årstallet 1962 i endringsloven § 17-5 endres til 1963, slik at det er personer som har fylt 60 år når de nye reglene trer i kraft, som på nærmere vilkår kan skjermes mot den vedtatte tidsbegrensningen av omstillingsstønad. Av samme grunn ble årstallet 1969 i endringsloven § 17 A-3 foreslått endret til 1970, slik at bestemmelsen kan omfatte personer som på ikrafttredelsestidspunktet er 53 år eller eldre.

4.13.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til disse forslagene. *Unio* har imidlertid i forbindelse med høringen 13. juli 2022 påpekt at de forutsetter at utsettelsen av reformen også får betydning for overgangsordningen for gjenlevende som har fått innvilget en ytelse før ny etterlatteordning trer i kraft, og at det siste årskullet som skal få beholde allerede innvilget ytelse, må forskyves fra 1969 til 1970, jf. endringsloven § 17 A-3 andre ledd.

4.13.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslagene fra høringen og foreslår å endre årstallene i de aktuelle bestemmelsene fra 2023 til 2024, 2028 til 2029, 1962 til 1963 og 1969 til 1970. Forslagene er nødvendige opprettinger på grunn av at etterlatte-reformen tidligst vil tre i kraft 1. januar 2024.

Departementet viser til forslag om endring i innledningen til folketrygdloven i endringsloven,

til forslag om endring i overskrift til endringsloven kapittel 17 A og til forslagene om endringer i endringsloven § 12-18 første ledd, § 17-5 tredje ledd første punktum, § 17 A-1, § 17 A-3 første og andre ledd, § 17 A-4 første ledd første punktum og § 17 A-6 andre ledd tredje punktum.

Videre foreslår departementet å oppdatere endringsloven slik at ordlyden er i tråd med etterfølgende lovendringer. Dette gjelder endringsloven §§ 17-10, 19-2 og 19-11. I endringsloven § 17-10 tredje ledd er det henvist til definisjonen av fosterbarn i tidligere barnevernlov. Denne henvisningen må korrigeres på grunn av at ny barnevernslov, lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern, trådte i kraft 1. januar 2023. I folketrygdloven § 19-2 er andre ledd endret. Tidligere bokstav c er opphevet, slik at leddet nå kun har bokstavene a og b. Endringen som foreslås, innebærer at i bokstav b fjernes ordet «og» og erstattes med et punktum, slik at det framgår at dette alternativet er det siste i oppstillingen. I endringsloven § 19-11 foreslås det en endring slik at det henvises til riktig punktum. Da endringsloven ble vedtatt, ble det i første ledd tatt inn et nytt sjette punktum. Ved lov 1. april 2022 nr. 17, ble første ledd endret. Endringen medfører at første ledd nå kun har fire punktum. Det vedtatte nye sjette punktum skal derfor være nytt femte punktum.

Det foreslås i tillegg å rette tre skrivefeil. Det ene forslaget gjelder overskriften til endringsloven § 17-6, der det foreslås å tilføye en genitivs-s i ordet «Omstillingsstønad». Det andre er å erstatte ordet «om» med ordet «av» i endringsloven § 17-8 tredje ledd andre punktum. Det tredje er å tilføye en fuge-s i ordet «alderpensjon» i endringsloven § 19-16 åttende ledd. Det foreslås dessuten å endre henvisningen til § 17-2 i endringsloven § 17 A-2 tredje ledd. Slik denne henvisningen er formulert i dag, viser den til unntaksreglene i § 17-2 i folketrygdloven slik denne vil lyde etter at nye regler har trådt i kraft. Meningen har imidlertid vært at det skal henvises til unntaksreglene i folketrygdloven § 17-3, slik denne lød før nye regler trer i kraft. Dette foreslås tatt inn i henvisningen, samtidig som det foreslås å tydeliggjøre vilkårene ved å dele opp leddet i to punktum. Videre foreslås det å korrigere en henvisning i endringsloven § 19-16 første ledd første punktum. Her framgår det at alderspensjon til gjenlevende ektefelle fastsettes etter fjerde til sjuende ledd i paragrafen. Det korrekte er femte til åttende ledd.

Det vises til forslagene om endring i overskriften til endringsloven § 17-6 og til endringer i endringsloven § 17-8 tredje ledd andre punktum, § 17-10 tredje ledd, § 17 A-2 tredje ledd, § 19-2

andre ledd bokstav b, § 19-11 første ledd, § 19-16 første ledd første punktum og § 19-16 åttende ledd første punktum. Disse forslagene har ikke vært på høring da det anses som åpenbart unødvendig, jf. utredningsinstruksen punkt 3.3.

4.14 Forslag til folkerettsmarkører – internasjonale forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering

4.14.1 Bakgrunn

Ved lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering), ble det innført kapittelvisse lovbestemmelser i trygdelovgivningen som av informasjonshensyn henviser til EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler om trygdekoordinering, se Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 7 og Innst. 33 L (2022–2023). I det følgende brukes uttrykket «folkerettsmarkør» om slike informasjonsbestemmelser.

Departementet foreslår i proposisjonen her folkerettsmarkører utformet i tråd med Stortingets vedtak også for kapittel 17 og kapittel 17 A i folketrygdloven, slik disse vil lyde etter de nye reglene for etterlatteytelser har trådt i kraft.

4.14.2 Forslag i høringen

Departementet sendte 12. desember 2022 på høring et forslag til folkerettsmarkører i kapitlene 17 og 17 A i folketrygdloven, slik disse vil lyde etter at lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) har trådt i kraft. De foreslåtte bestemmelsene hadde en ordlyd i tråd med Stortingets vedtak ved at de viser til at aktuelle bestemmelser i nasjonal lov skal «fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler».

Departementet viste også til at det i gjeldende folkerettsmarkør i folketrygdloven § 17-1 a andre ledd, er tatt inn en forskriftshjemmel som gir departementet adgang til i forskrift å gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. Det ble i den forbindelse vist til forskrift 23. desember 1993 nr. 1251 om pensjonsberegning, om tilståelse og beregning av barnetillegg og barnepensjon og om gjennomføring av folketrygdlovens bestemmelser om

inntektsprøving i tilfeller som omfattes av EØS-avtalen. Departementet vurderte på denne bakgrunn at det er nødvendig med en tilsvarende forskriftshjemmel i folkerettsmarkøren til revidert kapittel 17. Det ble foreslått en slik forskriftshjemmel i lovforslaget til endringsloven ny § 17-1 a og § 17 A-1 a.

I høringsnotatet ble det også gitt en omtale av forholdet mellom de nasjonale reglene i revidert kapittel 17 og avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), herunder trygdeforordningen. Når det gjelder reglene i kapittel 17 A i folketrygdloven, ble det vist til omtalen i spesialmerknadene til folketrygdloven §§ 16-1 a og 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022), sammenholdt med den omtalen av forholdet til reglene i folketrygdloven kapittel 17 som ble gitt i høringsnotatet.

4.14.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til dette forslaget.

4.14.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet opprettholder forslaget fra høringen om å ta inn folkerettsmarkører i kapittel 17 og kapittel 17 A i folketrygdloven, slik disse kapitlene vil lyde etter de nye reglene for etterlatteytelser har trådt i kraft. Forslaget innebærer at de nye reglene for etterlatteytelser som er vedtatt ved lov 18. desember 2020 nr. 139 (nye etterlatteytelser), oppdateres i tråd med at Stortinget i ettertid har vedtatt å innføre slike kapittelvisse folkerettsmarkører i folketrygdloven.

Forslaget innebærer også at departementet får en hjemmel til å gi bestemmelser i forskrift som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. En slik hjemmel foreslås gitt i markøren til både kapittel 17 og kapittel 17 A i folketrygdloven, slik at departementet kan gi supplerende regler til begge disse kapitlene.

Den konkrete betydningen EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering kan ha for reglene i disse kapitlene, er nærmere omtalt i merknaden til forslaget til markørene, se punkt 6 merknadene til endringsloven ny § 17-1 a og ny § 17 A-1 a.

Det vises til lovforslaget, lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) ny § 17-1 a og ny § 17 A-1 a.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

De fleste av lovforslagene i denne proposisjonen er justeringer og tilpasninger av regelverk som er nødvendige for at de nye reglene for etterlatteytelser som er vedtatt ved lov 18. desember 2020 nr. 139 (nye etterlatteytelser) kan tre i kraft. Disse endringene har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Enkelte av forslagene innebærer imidlertid slike konsekvenser. I beregningene som ble gjort da forslaget om nye etterlatteytelser i folketrygden ble lagt fram i Prop. 13 L (2020–2021), ble det lagt til grunn at de som ikke allerede er innvilget og får utbetalt pensjon eller overgangsstønad etter dagens kapittel 17 i folketrygdloven når nye regler trer i kraft, skal få ny omstillingsstønad. Forslaget om endring av virkeområdet til overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven, se punkt 4.1.4, vil medføre at flere etterlatte vil være omfattet av overgangsreglene enn det som er lagt til grunn i tidligere beregninger. Forslaget vil få betydning for tilfeller der dødsfallet skjer før 1. desember 2023 og første utbetalingstidspunkt er etter 1. januar 2024. På bakgrunn av anslag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, legger departementet til grunn at det i gjennomsnitt vil være om lag tre måneder mellom dødsfallet og tidspunktet stønaden utbetales. Denne tidsdifferansen er satt ut fra skjønn basert på hvor lang tid det antas å ta fra søknaden blir sendt, til den blir behandlet og fram til første utbetaling skjer. De som blir berørt av endringen, vil være de som ellers ville startet å motta omstillingsstønad i januar og februar 2024. I beregninger av effekten av etterlattereformen er det lagt til grunn at 1 594 personer vil starte å motta omstillingsstønad i 2024. Det antas da at

antall personer som blir berørt av endringen, vil være $(1594 \cdot 2) / 12 = 266$ personer.

Tabell 5.1 viser anslag for reformeffektene for gjenlevendepensjon årene 2024–2026 før og etter endringen foreslått i punkt 4.1.4.

Årsaken til at forslaget særlig vil påvirke merutgiftene i 2027 og 2029, er at dette er årene der de første mottakerne av gjenlevendepensjon vil ha mottatt ytelsen i henholdsvis tre og fem år fra ikrafttredelsestidspunktet og vil miste retten til ytelsen etter reglene i folketrygdloven § 17 A-3. Når reformeffektene blir forskjøvet med to måneder, vil det bli færre som vil miste ytelsen i disse to årene.

Som for forslaget om endringer i virkeområdet for overgangsreglene i kapittel 17 A i folketrygdloven, var det i beregningene for gjenlevendetillegg til uføretrygd i Prop. 13 L (2020–2021) lagt til grunn at gjenlevendetillegget skal fases ut slik at hvis man ikke allerede får utbetalt et gjenlevendetillegg på ikrafttredelsestidspunktet, så er det ikke mulig å få et gjenlevendetillegg. Når det nå foreslås at det avgjørende skal være virkningstidspunktet for dette tillegget, se punkt 4.4.4, innebærer dette merutgifter sammenlignet med det som ble lagt til grunn i tidligere beregninger.

Endringsforslaget vil få betydning for tilfeller der dødsfallet skjedde før 1. desember 2023 og første utbetalingstidspunkt av gjenlevendetillegget er etter 1. januar 2024. På bakgrunn av anslag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, legger departementet til grunn at det i gjennomsnitt vil være om lag tre måneder mellom dødsfallet og det tidspunktet tillegget kommer til utbetaling første gang. Det vil da være personer som får den første

Tabell 5.1 Økonomisk effekt av etterlattereformen for gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere, ekskludert og inkludert forslaget til endring i virkeområdet til kapittel 17 A. Beløp i millioner 2023-kroner (grunnbeløp=114 625 kroner).

År	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Uten endring	-8	-22	-35	-603	-600	-806	-784
Med endring	-5	-20	-33	-509	-597	-772	-784
Differanse (økonomisk effekt)	3	2	2	94	3	34	0

utbetalingen av tillegget i løpet av de to første månedene av 2024, som vil bli påvirket.

Opplysninger for juli til september 2022 viser at det var 152 nye mottakere av gjenlevendetillegg i denne tremånedersperioden. På denne bakgrunn anslår departementet at antall personer som vil bli berørt av endringen, vil være $(152/3) \cdot 2 = 101$ personer. Gjennomsnittlig årlig gjenlevendetillegg for denne gruppen, målt i folketrygdens grunnbeløp for 2023 (114 625 kroner) var 51 907 kroner. Det gir følgende merutgift i 2024: $101 \cdot 51907 \approx 5$ millioner kroner.

Forutsatt en årlig vekst i grunnbeløpet på 3,5 prosent, vil merutgiften målt i fast grunnbeløp bli redusert med 3,5 prosent hvert år. Tabell 5.2 viser utviklingen i merutgiftene for forslaget i punkt 4.4.4.

Forslaget om å endre reglene om reduksjon av barnetillegg til uføretrygd slik at ytelser etter folketrygdloven kapittel 17 A ikke fører til reduksjon av barnetillegget, se punkt 3.7.4, anslås å gi noe merutgifter over stønadsbudsjettet. Basert på tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, anslås den samlede merutgiften for årene 2024–2026 til rundt 300 000 kroner (2023-kroner). Endringen vil ikke medføre administrative kostnader av betydning.

Forslaget om å endre reglene for reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av inntekt slik at stønaden ikke reduseres på grunnlag av uføretrygd, se punkt 4.7.4, antas å medføre en årlig innsparing på 1 million 2023-kroner for året 2024 utover de innsparingene etterlattereformen allerede er anslått å medføre, se Prop. 13 L (2020–2021) punkt 7. Innsparingen antas å øke gradvis til 6 millioner kroner for året 2027. Årsaken til innsparingen er at uføretrygd reduseres noe strengere mot inntekt sammenlignet med den nye omstillingsstønaden.

I punkt 4.5.4 omtales det forholdet at det ved Stortingets lovvedtak i 2020 ble innført et krav om

forutgående medlemskap for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter folketrygdloven kapittel 17, uten at dette var spesifikt omtalt i Prop. 13 L (2020–2021). Departementet vurderer det slik at endringen var hensiktsmessig ved at det stilles krav om en viss tilknytning til det norske trygde-systemet også for å ha rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. og at den vedtatte lovbestemmelsen opprettholdes uendret. Innføringen av et slikt vilkår vil kunne medføre kostnader til utvikling av saksbehandlingsløsning, men det er vanskelig å anslå disse utgiftene nå.

Forslaget om å oppheve bokstav a i tredje ledd i §§ 11-4 og 12-4 (se punkt 3.6) vil gjelde få personer. De som blir berørt, vil få mulighet til å velge arbeidsavklaringspenger/uføretrygd istedenfor gjenlevendeytelsen, under forutsetning av at vedkommende ikke har rett til uttak av hel alderspensjon. Dette vil være aktuelt hvis gjenlevendeytelsen er lavere enn hva vedkommende vil ha rett på i arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. Disse personene fyller ikke kravet i andre ledd til inntekt på minst ett grunnbeløp året før uføretidspunktet eller tidspunktet arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, alternativt minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet. Departementet legger derfor til grunn at disse personene i all hovedsak vil motta en minsteytelse hvis de har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. Departementet legger videre til grunn at i de tilfellene hvor vedkommende velger å motta arbeidsavklaringspenger og/eller uføretrygd fordi det er en høyere ytelse enn gjenlevendeytelsen, vil differansen være relativt liten (på grunn av lavt beregningsgrunnlag som følge av lave inntekter før arbeidsevnen ble nedsatt/uføretidspunktet). Endringen vil derfor ikke ha konsekvenser av betydning for stønadsbudsjettet.

Opphevingen vil heller ikke ha nevneverdige administrative konsekvenser. Direktoratet opplyser at hvis bokstav a oppheves, må det gjøres systemendringer i saksbehandlingsprogrammet for uføretrygd (Pesys). Det er tatt høyde for denne typen endringer i forbindelse med etterlattereformen, slik at man har kapasitet til endringen. Kostnaden for endringen er skjønnsmessig anslått til 0,5 millioner kroner.

Dersom unntaksregelen i § 11-4 tredje ledd bokstav a ikke oppheves, vil det gi økt kompleksitet for arbeidet med ny løsning for saksbehandling av arbeidsavklaringspenger.

Tabell 5.2 Merutgifter til gjenlevendetillegg i uføretrygd. Beløp i millioner 2023-kroner (grunnbeløp=114 625 kroner).

År	Merutgifter i mill. kroner.
2024	5
2025	5
2026	5
2027	5
2028	5
2029	4
2030	4

6 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget

Til endringene i folketrygdloven

Til § 2-6

Paragrafen gjelder medlemskap som gir tryggedekning bare ved yrkesskade og dødsfall. Andre ledd gir regler om hvilke ytelser som kan gis ved yrkesskade. Dette gjelder blant annet etterlattepensjon etter gjeldende kapittel 17. Endringene i *andre ledd andre punktum* er nødvendige tilpasninger på grunn av at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 er omfattet, og at det henvises til etterlattepensjon etter kapittel 17 A.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 2-9

Paragrafen gjelder tryggedekning ved frivillig medlemskap utenfor Norge. Endringene i *første ledd bokstav b* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at henvisningen til opphevede kapittel 16 tas ut, og at omstillingsstønad etter kapittel 17 og til stønad og pensjon etter kapittel 17 A blir likestilt med ytelser etter gjeldende kapittel 17.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 2-13

Paragrafen gjelder medlemskap for personer med rettigheter i utenlandske trygdeordninger m.m. Endringene i *første ledd* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at henvisningen til opphevede kapittel 16 tas ut, og at ytelser etter kapittel 17 og 17 A blir likestilt med ytelser etter gjeldende kapittel 17.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 2-17

Paragrafen gjelder medlemskap under fengselsopphold mv. Andre ledd fastslår at tidsrom med medlemskap i trygden under frihetsberøvelse ikke skal danne grunnlag for beregning og tilstå-

else av pensjon fra folketrygden når det fattes endelig vedtak om utvisning fra riket. Tredje ledd gir en særskilt regulering av tilfellene der en innsett dør før det er fattet endelig vedtak om utvisning. Endringen i *tredje ledd* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om, og innebærer at omstillingsstønad likestilles med barnepensjon og pensjon til gjenlevende ektefelle.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 3-2

Endringene i *femte ledd andre punktum* er språklige tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Endringene innebærer dessuten at mottak av omstillingsstønad, på samme måte som dagens gjenlevendepensjon og overgangsstønad, skal medføre at full grunnpensjon utgjør 90 prosent av grunnbeløpet til samboende alderspensjonist.

Det vises til punkt 3.2.4.

Til § 3-5

Paragrafen gjelder trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 16, 17, 18 og 19. Endringene i *overskriften, første ledd første punktum, fjerde ledd bokstav a og åttende ledd første punktum* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at henvisningen til opphevet kapittel 16 tas ut, og at det tas inn en henvisning til kapittel 17 A. I fjerde ledd bokstav a tas det inn en henvisning til omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle, slik at den likestilles med pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Henvisningene til § 17-4 i åttende ledd erstattes av en henvisning til § 17-3, i tråd med de nye reglene for etterlatteytelsene.

Det vises til punkt 3.3.4.

Til § 3-7

Paragrafen gjelder trygdetid ved beregning av pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Endringene i *overskriften og nytt andre ledd*

er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at det tas inn en henvisning til omstillingsstønaden, og at det i nytt andre ledd gis bestemmelser om fastsettelse av trygdetid ved beregning av omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle.

Det vises til punkt 3.3.4.

Til § 3-15

Paragrafen gir regler om hva som er pensjonsgivende inntekt. Andre ledd gir regler om hva som likevel ikke regnes som pensjonsgivende inntekt. Endringene i *andre ledd bokstav b* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. Med denne endringen vil verken overgangsstønader som blir videreført i kapittel 17 A eller overgangsstønader som utbetales kun så lenge vedtaket varer, være pensjonsgivende inntekt.

Det vises til punkt 3.4.4.

Til § 3-23

Paragrafen gjelder beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Endringene i *første* og *andre ledd* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om.

Det vises til punkt 3.5.4.

Til § 11-4

Andre ledd nytt andre punktum er en videreføring av tredje ledd bokstav b og innebærer ikke materielle endringer. Personer som har fylt 62 år og fyller vilkårene for å ta ut hel alderspensjon, har som i dag ikke rett til arbeidsavklaringspenger dersom inntektskravet ikke er oppfylt.

Tredje ledd oppheves. Bokstav a oppheves, mens bokstav b videreføres i andre ledd.

Det vises til punkt 3.6.4.

Til § 12-4

Andre ledd nytt andre punktum er en videreføring av tredje ledd bokstav b og innebærer ikke materielle endringer. Personer som har fylt 62 år og fyller vilkårene for å ta ut hel alderspensjon, har som i dag ikke rett til uføretrygd dersom inntektskravet ikke er oppfylt. Nåværende andre punktum blir nytt tredje punktum.

Tredje ledd oppheves. Bokstav a oppheves, mens bokstav b videreføres i andre ledd.

Det vises til punkt 3.6.4.

Til § 12-12

Bestemmelsen gir regler om fastsetting av trygdetid for uføretrygd. Endringene i *andre ledd første punktum* er nødvendige tilpasninger til at folketrygdens etterlatteytelser legges om. De innebærer at henvisningen til opphevede kapittel 16 tas ut.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 12-16

Paragrafen gir regler om reduksjon av barnetillegg på grunn av inntekt. I *nytt tredje punktum* i *andre ledd* gjøres det unntak for inntekt i form av pensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 A. Unntaket må ses i sammenheng med at barnetillegget (og uføretrygden) kan medføre reduksjon av ytelse på grunn av inntekt etter § 17 A-6.

Det vises til punkt 3.7.4.

Til § 13-2

Paragrafen gir en oversikt over ulike bestemmelser om særfordeler ved yrkesskade. Endringen er en nødvendig tilpasning til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. *Andre ledd åttende strekpunkt* er justert slik at henvisningen til den særskilte bestemmelsen for pensjon til gjenlevende ektefelle er erstattet av en henvisning til den særskilte bestemmelsen for omstillingsstønad.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 15-13

Endringen i *første ledd første punktum* er en nødvendig tilpasning til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Paragrafen oppstiller en skranke for at en mottaker av overgangsstønad etter kapittel 15 samtidig skal kunne motta etterlatteytelser eller uføretrygd fra folketrygden eller tilsvarende ytelser fra utlandet.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 17-4

Paragrafen gir regler om fortsatt medlemskap for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle. Endringen i *fjerde ledd bokstav a* er en korrigering av henvisningen til unntaksreglene i § 17-3.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 18-3

Paragrafen gir regler om fortsatt medlemskap for rett til barnepensjon. Endringen i *tredje ledd* er en korrigering av henvisningen til unntaksreglene i § 18-2.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 19-8

Paragrafen gir regler om minste pensjonsnivå for alderspensjon etter kapittel 19, herunder hvilke satser som skal gjelde for den enkelte alderspensjonist. Endringene i *fjerde ledd tredje punktum bokstav a* er tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Endringene innebærer også at mottak av omstillingsstønad, på samme måte som dagens gjenlevendepensjon og overgangsstønad, skal medføre at minste pensjonsnivå til samboende alderspensjonist skal ytes etter ordinær sats.

Det vises til punkt 3.2.4.

Til § 19-20

Paragrafen gir regler om alderspensjon ved yrkesskade. Endringen i *andre ledd første punktum* er en nødvendig oppdatering av bestemmelsen, som følge av at folketrygdloven § 17-12 tredje ledd fjernes når de nye reglene for etterlatteytelser trer i kraft. Henvisningen til § 19-16 innebærer at gjenlevendefordeler på grunnlag av yrkesskade vil kunne holdes nominelt uendret og unntas fra årlig regulering, jf. § 19-16 slik denne vil lyde etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven har trådt i kraft.

Nytt andre punktum hensyntar at det innføres en ny ytelse til gjenlevende i form av en omstillingsstønad. Bestemmelsen innebærer at pensjonister som har rett til omstillingsstønad som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter folketrygdloven § 17-12, på samme måte som pensjonister som har rett til pensjon etter dødsfall på grunn av yrkesskade, kan få alderspensjonen beregnet etter særlig gunstige regler.

Det vises til punkt 3.8.4.

Til § 20-9

Paragrafen gir regler om satsene for garantipensjon, det vil si hvilken sats som skal gjelde for den enkelte alderspensjonist. Endringene i *tredje ledd andre og nytt tredje punktum* er tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om.

Endringene innebærer også at mottak av omstillingsstønad, på samme måte som dagens gjenlevendepensjon og overgangsstønad, skal medføre at garantipensjonen til samboende alderspensjonist skal gis med ordinær sats.

Det vises til punkt 3.2.4.

Til § 21-6

Paragrafen gir regler om når det skal fattes nytt vedtak ved endrede forhold. Endringen i *første ledd andre punktum* er en nødvendig tilpasning til at folketrygdens etterlatteytelser får endret kapitelnummerering. Henvisningen til kapittel 16 fjernes, i tråd med at kapittel 16 vil oppheves når de nye reglene trer i kraft. Henvisningen til kapittel 17 endres til kapittel 17 A, som følge av at de fleste tilfeller av etterlattepensjon og overgangsstønad etter dagens kapittel 17 vil omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 22-8

Paragrafen gjelder fradrag ved etterbetaling av pensjon og lignende. Endringen i *femte ledd* er en nødvendig tilpasning til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Den innebærer at henvisningen til kapittel 16 tas ut, i tråd med at dette kapitlet vil oppheves når de nye reglene trer i kraft. Henvisningen til kapittel 17 endres til kapittel 17 A, som følge av at de fleste tilfeller av etterlattepensjon og overgangsstønad etter dagens kapittel 17 vil omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A. Det tas også inn en henvisning til omstillingsstønaden etter kapittel 17.

Se punkt 3.1.4.

Til § 22-10

Paragrafen gir regler om utbetalingsterminer for de ulike ytelsene etter folketrygdloven. Endringene i *tredje ledd bokstav d, e og f og fjerde ledd bokstav c* er nødvendige tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. I bokstav d erstattes henvisningen til § 17-9 med en henvisning til § 17-10, som følge av at det etter lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven har trådt i kraft vil være § 17-10 som gjelder blant annet stønad til barnetilsyn. Endringen i bokstav e innebærer at omstillingsstønad etter kapittel 17 tas inn i listen over ytelser som gis per måned og utbetales innen utgangen av måneden. Henvisningen til pensjon og overgangsstønad etter kapittel 16 tas ut, i tråd med at dette

kapitlet vil oppheves når de nye reglene trer i kraft.

Henvisningen til kapittel 17 i tredje ledd bokstav f endres til kapittel 17 A, som følge av at de fleste tilfeller av etterlattepensjon og overgangsstønad etter dagens kapittel 17 vil omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A.

Se punkt 3.1.4.

Til § 22-16

Paragrafen gjelder avregning av feilutbetalinger som skyldes for høy inntekt. Endringene i *andre ledd bokstavene b og c og nye bokstaver d og e* er nødvendige tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Endringen i bokstav b innebærer at henvisningen til kapittel 16 tas ut, i tråd med at dette kapitlet vil oppheves når de nye reglene trer i kraft. Henvisningen til etterlattepensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 endres til pensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 A og tas inn i ny bokstav e, i tråd med at de fleste tilfeller av pensjon og overgangsstønad etter dagens kapitler 16 og 17 vil omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A. Det tas inn en henvisning til omstillingsstønad etter kapittel 17 i ny bokstav d, slik at omstillingsstønaden tas inn i listen over ytelser som avregningsordningen gjelder for.

Se punkt 3.1.4.

Til § 25-4

Paragrafen gir regler om en særskilt meldeplikt for samboere. Endringene i *første ledd første og andre punktum* er nødvendige tilpasninger til at etterlatteytelsene i folketrygden legges om. Endringene innebærer at henvisningene oppdateres, og at også personer som mottar omstillingsstønad omfattes av meldeplikten.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 25-9

Paragrafen gjelder Arbeids- og velferdsetatens opplysningsplikt om forventet arbeidsinntekt overfor tjenestepensjonsordninger og forsikringsselskaper. Endringen i *første ledd* er en tilpasning til at hjemmelen for fastsettelse av forventet inntekt ved motak av gjenlevendepensjon nå er § 17 A-6.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til § 25-17

Paragrafen gir unntak fra loven ved krise i freds- og krigstid. Endringene i *første ledd tredje punk-*

tum og andre ledd første punktum er nødvendige opprettinger på grunn av at folketrygdens etterlatteytelser får ny kapittelnummerering. Endringene innebærer at det opphevede kapittel 16 tas ut av bestemmelsen om hvilke ytelser som skal prioriteres, og at kapittel 17 A tas inn. Henvisningen til kapittel 17 innebærer at også ytelser for å sikre inntekt etter dette kapitlet skal prioriteres. I tillegg rettes en skrivefeil i første ledd tredje punktum.

Det vises til punkt 3.1.4.

Til endringene i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser)

Til § 12-18

Endringen i *første ledd første punktum* medfører at virkeområdet for tidligere regler blir noe utvidet i forhold til det som i utgangspunktet følger av endringsloven. Endringen innebærer at det er virkningstidspunktet for gjenlevendetillegget som blir avgjørende for om slikt tillegg kan gis eller ikke.

Leddets tilføyes et *nytt tredje punktum*. Denne endringen innebærer en presisering av at gjenlevendetillegg gitt på grunnlag av at den avdøde hadde høyere trygdetid enn den gjenlevende, også skal unntas fra årlig regulering av grunnbeløpet.

I tillegg er det foretatt en nødvendig endring på grunn av at det tas sikte på at etterlatte-reformen skal tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punktene 4.4.4 og 4.13.4

Til § 17-1 a

Paragrafen er en informasjonsbestemmelse om hvilke forpliktelser til trygdekoordinering Norge er bundet av etter EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og multi- og bilaterale trygdeavtaler. Forslaget er utarbeidet etter modell av gjeldende folketrygdlov § 17-1 a, se lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) og forarbeidene til denne, se Prop. 71 L (2021–2022) og Innst. 33 L (2022–2023).

Bestemmelsen tas kun inn av informasjons-hensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de folkerettslige instrumentene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

Det vises til punkt 4.14 i proposisjonen her.

I det videre omtales forholdet mellom de nasjonale reglene på den ene siden, og avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), herunder trygdeforordningen, på den andre siden. Det tas imidlertid et forbehold om at EØS-retten er dynamisk og endres over tid, blant annet gjennom domstolenes fortolkning av regelverket. Framstillingen i det følgende vil derfor utelukkende kunne gi et øyeblikksbilde av samvirket mellom de nevnte instrumentene og trygdlovgivningen for øvrig. Bestemmelsene i EØS-avtalen og forordningene må i alle tilfelle tolkes autonomt og i tråd med tolkningslæren som gjelder for slike rettskilder. Det ville heller ikke være hensiktsmessig eller praktisk mulig at framstillingen gjøres uttømmende, ved å omtale alle tenkelige konstellasjoner og situasjoner. Framstillingen må derfor ikke leses som en uttømmende beskrivelse av kontaktflatene mellom de nasjonale reglene og de internasjonale instrumentene.

EØS-avtalen som ramme for trygdekoordinering i EØS

Bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel gjelder, med visse modifikasjoner, som norsk lov, jf. lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) § 1. Det følger nå av folketrygdloven § 1-3 at loven skal tolkes og anvendes i samsvar med prinsippene om fri bevegelighet og lik behandling slik de kommer til uttrykk i EØS-avtalens hoveddel, jf. lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering).

Det framgår av *første ledd andre punktum* at bestemmelsene i revidert kapittel 17 skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i blant annet EØS-avtalens hoveddel.

Bestemmelser i EØS-avtalen med relevans for ytelser etter kapittel 17, er for det første artikkel 4 som slår fast at enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet i utgangspunktet skal være forbudt innenfor EØS-avtalens virkeområde. For det andre er EØS-avtalen del III, Fri bevegelighet for personer, tjenester og kapital, relevant. Særlig sentral er retten til fri bevegelighet som framgår av artikkel 28, og tjenestefriheten som framgår av artikkel 36.

Trygdeforordningen er inkorporert gjennom folketrygdloven § 1-3 a. Som det framgår av NOU

2021: 8 punkt 2.4.1, er det en nær forbindelse mellom bestemmelsene i trygdeforordningen og de alminnelige reglene om fri bevegelighet i traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV) og EØS-avtalens hoveddel. Dette kommer til uttrykk for eksempel i EØS-avtalen artikkel 29, som slår fast at avtalepartene har forpliktelser med hensyn til å gjennomføre den frie bevegeligheten i samsvar med bestemmelsene i vedlegg VI. Det er i dette vedlegget trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er tatt inn. Den nære forbindelsen kommer også til uttrykk i trygdeforordningens fortale avsnitt 1, hvor det heter at «(r)eglene om koordinering av nasjonale trygdeordninger faller innenfor rammen av den frie bevegelighet for personer».

Som nevnt i NOU 2021: 8 punkt 2.4.1 gir den nære forbindelsen seg utslag i at forordningen må tolkes i lys av de alminnelige reglene, og at forordningen kan måtte suppleres av dem. Departementet legger imidlertid til grunn at de fleste praktiske problemstillinger som kan oppstå når det gjelder etterlatteytelser fra folketrygden, i forbindelse med at EØS-borgere bor, oppholder seg og/eller arbeider i flere EØS-stater, er løst gjennom trygdeforordningen. Likevel understreker departementet at EØS-avtalen utgjør bakgrunnsretten for trygdeforordningen. Trygdeforordningen og regelverket for øvrig må derfor alltid tolkes i lys av de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel. Videre kan det ikke utelukkes at det nå eller i framtiden vil være situasjoner og typetilfeller hvor de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel vil måtte supplere trygdeforordningen når det gjelder ytelser til etterlatte.

Trygdeforordningens betydning for ytelser i kapittel 17 i folketrygdloven

Klassifisering og relevante deler av trygdeforordningen

Som det framgår av første ledd *første punktum*, regnes ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapittel 17 som ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Dette gjelder ikke bare omstillingsstønad, men også stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. etter samme kapittel.

Reglene om ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier i revidert kapittel 17, skal etter første ledd andre punktum fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til de rele-

vante bestemmelsene i blant annet trygdeforordningen. De relevante reglene framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

I det følgende gjennomgås de sentrale trekene ved trygdeforordningens betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter kapittel 17.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere EØS-statenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med EØS-retten, herunder likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som verken arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Omstillingsstønaden til gjenlevende ektefelle er en avledet ytelse, slik at det er den avdødes trygdetilknytning og opptjening som utløser retten til ytelsen. Det betyr for eksempel at kravet om forutgående medlemskap i folketrygden må oppfylles av den avdøde. Som omtalt i punkt 4.5.4, vil det samme være tilfelle for stønad til barne-tilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger etter folketrygdloven kapittel 17. Retten til ytelser til tidligere familiepleier, avhenger av familiepleierens trygdetilknytning.

Ettersom ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier anses å være pensjon i trygdeforordningens forstand, må det avklares i hvilke EØS-stater vedkommende har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Pensjon opptjenes kun i de periodene vedkommende er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet som blant annet kommer til uttrykk i trygdeforordningen artikkel 50. Det vises til omtalen av delpensjonsprinsippet og dets innvirk-

ning på omstillingsstønaden nedenfor under «Delpensjonsprinsippet».

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalgsreglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.2 og i merknadene til folketrygdloven § 16-1 a og § 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11.

Likebehandling

De generelle reglene om likebehandling innebærer at det ikke er tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette krever artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Det reviderte kapittel 17 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger. Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater etter artikkel 5, vil for ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Artikkel 5 kan imidlertid ha selvstendig betydning i enkelte tilfeller. Bestemmelsen vil blant annet kunne innebære at man ved vurderingen av vilkåret i folketrygdloven § 17-15 tredje ledd bokstav b om at den som ble pleid må ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler, må likestille dette med perioder og ytelser fra andre EØS-stater. Artikkel 5 kan også ha betydning for vurderingen av aktiviteten som reell arbeidssøker. Det vises til nærmere omtale under omtalen av aktivitetsplikten nedenfor under «Særlig om aktivitetskravet i § 17-7».

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsprinsippetets betydning for ytelser til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.3 og i merknadene til § 16-1 a og § 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at tid med trygdedekning i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med tid med trygdedekning i Norge.

Etter hovedregelen i revidert § 17-2 første ledd, er det et vilkår for rett til omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle at den avdøde i de siste fem årene før dødsfallet var medlem i trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd etter folketrygdloven. Som omtalt i punkt 4.5.4, vil denne bestemmelsen også gjelde for rett til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. til gjenlevende ektefelle.

Vilkåret om fem års forutgående medlemskap innebærer også et krav om at den avdøde var medlem av trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd ved dødsfallet. Revidert § 17-2 tredje og sjette ledd gjør unntak fra kravet om fem års forutgående medlemskap. Det slås i tredje ledd fast at vilkåret i første ledd ikke gjelder dersom den avdøde ved dødsfallet ikke hadde fylt 26 år, eller hadde vært medlem etter fylte 16 år med unntak av maksimum fem år. Dette forutsetter imidlertid at vedkommende var medlem av trygden ved dødsfallet. Sjette ledd slår fast at vilkåret om fem års forutgående medlemskap eller mottakelse av pensjon heller ikke gjelder når den avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet og kunne tilstås en ytelse på grunnlag av tidligere opptjening minst svarende til grunnbeløpet.

For omstillingsstønaden til tidligere familiepleier følger det av folketrygdloven § 17-15 andre ledd første punktum at det er et vilkår at den tidligere familiepleieren er medlem i trygden og var medlem i trygden i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte. Det gjelder et unntak der vedkommende etter fylte 16 år har vært medlem i trygden med unntak av maksimum fem år og har vært medlem i minst ett år fram til han eller hun setter fram krav om ytelser, jf. § 17-15 andre ledd andre punktum. Som omtalt i punkt 4.5.4, vil dette kravet også gjelde for rett til tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. til denne gruppen.

Tid med trygdedekning i andre EØS-stater skal legges sammen med tid med trygdedekning i Norge for å oppfylle kravet til forutgående medlemskap på minst fem år, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Slik sammenlegging innebærer at folketrygdens ytelser kan komme til utbetaling også der vedkommende har vært trygdedekket i Norge i mindre enn fem år. Sammenlegging etter trygdeforordningen kan også benyttes for å oppfylle unntakene.

Trygdeforordningen artikkel 51 nr. 3 slår fast at dersom nasjonal lovgivning krever trygdedekning da trygdetilfellet inntraff, så skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i den aktuelle EØS-staten og ved trygdetilfellets inntreden var trygdedekket i en annen EØS-stat. For norsk rett innebærer dette at vilkåret i revidert § 17-2 om at den avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet, må anses oppfylt for personer som ved dødsfallet var trygdedekket i en annen EØS-stat, forutsatt at vedkommende tidligere har vært trygdedekket i Norge. Det samme gjelder vilkåret i § 17-15 andre ledd første punktum om medlemskap i trygden for en familiepleier. For tidligere familiepleiere gjelder det et vilkår om at pleieforholdet har medført at pleieren i det vesentlige ikke har vært i stand til å forsørge seg selv ved annet arbeid, jf. § 17-15 tredje ledd bokstav c. Det fører til at i de fleste praktiske tilfeller hvor pleieren har bodd eller oppholdt seg i en stat der trygdemedlemskap bygger på yrkesaktivitet, vil pleieren ikke ha noen medlemskapsperioder som kan legges sammen med trygdetid i Norge og samtidig fylle det nevnte vilkåret.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det kan kreves at man har noe norsk tid med trygdedekning for å kunne legge den sammen med tid fra andre EØS-stater. Etter bestemmelsen er en stat ikke pålagt å gi ytelser på grunnlag av tid som er tilbakelagt etter egen lovgivning dersom denne samlet er kortere enn ett år og det ikke foreligger noen rett til ytelser dersom bare denne tiden medregnes. Med «tid» menes all trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som enten gir rett til eller direkte øker den aktuelle ytelsen. Reglene for omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle innebærer at stønaden beregnes på grunnlag av trygdetid etter folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7. Reglene for omstillingsstønad til tidligere familiepleier innebærer at stønaden beregnes på grunnlag av trygdetid etter folketrygdloven § 3-5. Det følger av § 3-5 andre og tredje ledd at som trygdetid regnes blant annet kalenderår da medlemmet

fyller 67 år til og med 75 år og opptjener pensjonspoeng, og at et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i regnes som et helt års trygdetid. Dette innebærer at et år med slik trygdetid får betydning for beregningen av omstillingsstønaden, selv om dette ikke nødvendigvis tilsvarer et helt års faktisk opptjening. Norge kan av den grunn være forpliktet til å anvende forordningens regler om sammenlegging, selv om tiden med norsk trygdedekning er kortere enn ett år.

For personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre år med permanent bosetting i Norge for rett til ytelse. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

De generelle reglene om sammenlegging av tid er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for ytelse til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.4 og i merknadene til folketrygdloven § 16-1 a og § 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med ytelse til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til ytelse, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening den avdøde (omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle) eller familiepleieren (omstillingsstønad til tidligere familiepleier) hadde i hver enkelt stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes. Det framgår av trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav a) at hvis vilkårene for pensjon er oppfylt etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging for å fylle kravet til forutgående medlemskap, har vedkommende krav på den ytelsen som er høyest av

nasjonal beregning etter folketrygdloven, og en *pro rata*-beregning, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Begge disse størrelsene må beregnes og deretter sammenlignes med hverandre for å avgjøre hvilket beløp som er høyest. Ved fastsettelse av hva personen har krav på etter nasjonal beregning, skal perioder med trygdetid i andre medlemsstater ikke tas med i beregningen. En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp, lik den ytelsen vedkommende hadde fått dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i Norge, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i). Det teoretiske beløpet sier bare noe om hva personen ville hatt krav på dersom trygdetiden i de andre EØS-statene var opptjent i Norge. Den *pro rata*-beregnete ytelsen fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk, der tilbakelagt trygdetid i Norge er teller og summen av tilbakelagt trygdetid i alle EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (ii).

Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til ytelse, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-ytelse. Som nevnt ovenfor under «Sammenlegging av tid», fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelse på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelse etter statens nasjonale lovgivning. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder ved fastsettelsen av det teoretiske beløpet, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i), jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Dersom vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Beregningen av stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m., er etter de nasjonale reglene ikke avhengig av hvilken trygdetid vedkommende har. Departementet vil derfor be om at disse stønadene føres opp i vedlegg VIII del 2 til trygdeforordningen, slik at de unntas fra *pro rata*-beregning etter artikkel 52 nr. 5. Hvis vilkårene for disse stønadene for øvrig er oppfylt, vil de utbetales fullt ut.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU punkt 8.13.2.5 og i merknadene til § 16-1 a og § 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11.

Krav om opphold i Norge og eksportabilitet

Det er etter revidert kapittel 17 i folketrygdloven ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde ytelser til gjenlevende ektefelle eller tidligere familiepleier. Det er likevel slik at utbetaling av ytelsene utenfor Norge som hovedregel forutsetter at den gjenlevende eller den tidligere familiepleieren er medlem i folketrygden etter folketrygdlovens bestemmelser. Dette framgår av folketrygdloven § 17-3 første ledd (gjenlevende ektefelle) og § 17-15 andre ledd (tidligere familiepleier). Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1.

Det følger av trygdeforordningen artikkel 7 at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet. Delpensjonsmodellen bygger dessuten på at rettigheter til pensjonsytelser skal kunne tjenes opp i flere EØS-stater, og at ytelsen opptjent i én stat fritt skal kunne eksporteres til en annen EØS-stat. Delpensjonsmodellen forutsetter at den gjenlevende/den tidligere familiepleieren skal få ytelsen utbetalt uavhengig av hvilken EØS-stat som er lovvalgsstat på utbetalingstidspunktet, og uavhengig av hva som er årsaken til lovvalget. Dette innebærer at kravet om fortsatt medlemskap må fravikes, og at ytelsen skal kunne eksporteres til andre EØS-stater, forutsatt at vedkommende er omfattet av trygdeforordningens personkrets.

Forordningens eksportregler kommer ikke til anvendelse for mottakere av ytelser etter kapittel 17 som ønsker å bosette seg i et land utenfor EØS. Det er likevel slik at det for gjenlevende ektefeller gjelder flere unntak fra vilkåret om fortsatt medlemskap. Det framgår av revidert § 17-3 at den som ikke fyller vilkåret i første ledd, likevel kan ha krav på ytelsen ved eksport, for eksempel i visse tilfeller der den avdøde eller den gjenlevende har minst 20 års samlet botid. Ved vurderingen av om dette vilkåret er oppfylt, skal perioder med tid med trygddekning i andre EØS-stater legges sammen med norsk trygdetid.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.6 og i merknadene til § 16-1 a og § 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11.

Særlig om aktivitetskravet i § 17-7

Med den nye omstillingsstønaden er det innført et aktivitetskrav. Det framgår av revidert § 17-7 at det etter en overgangsperiode på seks måneder etter dødsfallet er et vilkår for rett til omstillingsstønad at den gjenlevende er i arbeid som utgjør minst halvparten av full tid, har meldt seg til Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker, gjennomfører nødvendig utdanning eller opplæring som utgjør minst halvparten av full tid som Arbeids- og velferdsetaten vurderer er nødvendig og hensiktsmessig for at den gjenlevende skal kunne få eller beholde et arbeid, eller etablerer egen virksomhet i tråd med reglene for dagpenger. Det samme kravet gjelder for tidligere familiepleiere, jf. § 17-15 siste ledd som gir § 17-7 tilsvarende anvendelse. Det er ingen særskilte krav om at aktivitet som nevnt må utføres i Norge. For eksempel vil arbeid som utgjør minst halvparten av full tid i en annen stat, medføre at aktivitetskravet i § 17-7 er oppfylt. Revidert § 17-7 stiller heller ikke krav om at utdanning eller etablering av egen virksomhet må gjennomføres i Norge. Det avgjørende er om vilkårene er oppfylt, for eksempel om utdannelsen er nødvendig og hensiktsmessig for at den gjenlevende skal kunne få eller beholde et arbeid.

Det har ingen betydning om aktiviteten gjennomføres innenfor eller utenfor EØS, eller om ytelsesmottakeren er omfattet av trygdeforordningens personkrets. Departementet bemerker likevel at øvrige vilkår for ytelsen må være oppfylt. For eksempel må vilkåret om fortsatt medlemskap være oppfylt, med mindre noen av unntakene kommer til anvendelse. Det vises i den forbindelse til omtalen av disse nasjonale reglene i «Krav om opphold i Norge og eksportabilitet».

Alternativet i folketrygdloven § 17-7 første ledd bokstav b om at vedkommende har meldt seg til Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker, forutsetter imidlertid som utgangspunkt at vedkommende bedriver arbeidsrettet aktivitet i Norge og søker jobb i Norge. Trygdeforordningen artikkel 5 bokstav b kan

innebære at det å være reell arbeidssøker til arbeidsformidlingen i andre EØS-stater, må likestilles med å være tilmeldt den norske Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker. Forutsetningen er at vedkommende omfattes av trygdeforordningens personkrets.

Trygdekoordineringsutvalget skrev i NOU 2021: 8 punkt 5.4 at hvorvidt likestilling av fakta er påkrevd, må vurderes konkret under en avveining av den nasjonale lovgiverens kompetanse til å fastsette vilkårene for å tilkjenne trygdeytelser og samtidig sikre likebehandling. For å kunne rettferdiggjøres, må det diskriminerende tiltaket være egnet til å sikre oppfyllelsen av et lovlig mål og ikke gå ut over det som er nødvendig for å nå dette målet.

Trygdekoordineringsutvalget viste i samme punkt til sak C-20/12 Giersch m.fl., og skrev videre at etter å ha identifisert hvilket formål det nasjonale kravet er ment å forfølge, må det vurderes om formålet også kan oppnås gjennom å likestille fakta fra andre medlemsstater.

Departementet slutter seg til Trygdekoordineringsutvalgets omtale av rettstilstanden. Formålet med omstillingsstønad er å sikre inntekt for gjenlevende ektefeller og gi hjelp til selvhjelp, slik at den gjenlevende etter en omstillingsperiode etter dødsfallet kan bli i stand til å forsørge seg ved eget arbeid, jf. revidert § 17-1. Formålet gjelder også for tidligere familiepleiere, selv om dette ikke er presisert eksplisitt i formålsbestemmelsen. Det sistnevnte – å gi hjelp til selvhjelp slik at man kan bli selvforsørget – er også formålet med aktivitetsplikten. Departementet vurderer at den restriksjonen som det vil være å kreve at det søkes arbeid i Norge, i mange tilfeller ikke er nødvendig for å oppnå formålet med omstillingsstønad eller aktivitetskravet mer konkret. Departementet legger for eksempel til grunn at når det gjelder personer som bor i andre EØS-stater enn Norge, vil arbeidssøking i bostedsstaten kunne oppfylle formålet med omstillingsstønad like godt som arbeidssøking i Norge. Det vises ellers til NOU 2021: 8 punkt 8.20.2.3, om overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 15, som utvalget la til grunn var en ytelse omfattet av trygdeforordningen, og som har samme aktivitetskrav som omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle, at «(k)ravet til likestilling av ytelser, inntekter og fakta innebærer at aktivitet i andre EØS-stater må likestilles med aktivitet i Norge. (...) for personer bosatt i en annen stat kan det trolig (...) ikke kreves at yrkesrettet aktivitet skal gjennomføres i Norge.»

Om forskriftshjemmelen

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til i forskrift å kunne gi nærmere regler som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. Det vises til omtalen av dette i punkt 4.14.4 i proposisjonen her.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se første ledd andre punktum i forslaget til ny § 17-1 a. Slike avtaler er gjennom folketrygdloven § 1-3 b gitt virkning i norsk rett. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som tidligere har vært gjennomført i brexit-loven, men som nå er inkorporert i folketrygdloven ved ny § 1-3 b første ledd bokstav d. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering skal gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven § 1-3 b andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene som trygdeforordningen om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på. De bilaterale avtalene og deres inn-

virkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12. Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 17-3

Endringen av *andre ledd andre punktum* er en presisering av hvordan omstillingsstønad skal beregnes når vilkåret om fortsatt medlemskap i folketrygden ikke er oppfylt, og både den avdøde eller den gjenlevende har mindre enn 20 års botid.

Det vises til punkt 4.6.4.

Til § 17-5

Bestemmelsen gjelder stønadsperioden for omstillingsstønad. Endringen i *tredje ledd første punktum* innebærer at årstallet 1962 endres til 1963, og er en nødvendig oppretting som følge av at det tas sikte på at etterlatterereformen skal tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til overskriften til § 17-6

Endringen er en oppretting av en skrivefeil.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 17-8

Bestemmelsen gir regler om sanksjoner for tilfeller der den gjenlevende ikke oppfyller aktivitetsplikten. Endringen er en oppretting av en skrivefeil i *tredje ledd andre punktum*.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 17-9

Bestemmelsen gjelder reduksjon av omstillingsstønad på grunn av arbeidsinntekt og ytelser likestilt med arbeidsinntekt. *Første ledd nytt andre punktum* er en presisering av at arbeidsinntekt fra utlandet likestilles med arbeidsinntekt fra Norge.

Endringen i *tredje ledd* innebærer at mottak av uføretrygd ikke skal føre til at omstillingsstønnen reduseres.

Innholdet i *fjerde ledd* er nytt. Bestemmelsen innebærer at det lovfestes at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg, og at kravet kan innføres av Innkrevingsentralen for bidrag og til-

bakebetalingskrav etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

Nåværende fjerde ledd blir *nytt femte ledd*.

Det vises til punktene 4.7.4, 4.8.4 og 4.10.4.

Til § 17-10

Bestemmelsen gjelder stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. Endringen i *tredje ledd* er en korrigerende henvisning til barnevernslovens definisjon av «fosterhjem», i forbindelse med at ny barnevernslov, lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern, trådte i kraft 1. januar 2023.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 17-15

Bestemmelsen gjelder ytelser til tidligere familiepleier.

Endringen av *tredje ledd bokstav b* er en presisering av trygdetilknytningen for den som ble pleid.

Innholdet i *fjerde ledd* er nytt og presiserer reglene om at omstillingsstønad til en tidligere familiepleier skal avkortes mot familiepleierens egen trygdetid.

Dagens fjerde og femte ledd blir *femte og nytt sjette ledd*.

I sjette ledd blir henvisningen til § 17-6 fjernet, ettersom reglene for dette nå er tatt inn i fjerde ledd.

Det vises til punkt 4.9.4.

Til overskriften til kapittel 17 A

Endringen tydeliggjør at kapitlet gjelder overgangsregler for både gjenlevende ektefelle og for tidligere familiepleier. I tillegg er det gjort en oppretting i forbindelse med at etterlatterereformen antas å tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punktene 4.1.4 og 4.13.4.

Til § 17 A-1

Bestemmelsen gir regler om hvem kapitlet gjelder for. Endringen i *innledningen* medfører at virkeområdet for overgangsreglene blir noe utvidet i forhold til det som i utgangspunktet fulgte av endringsloven. Endringen innebærer at virkningstidspunktet for ytelsen blir avgjørende for om det er gamle eller nye regler som gjelder. I tillegg er det gjort en oppretting i forbindelse med at etterlatterereformen antas å tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punktene 4.1.4 og 4.13.4.

Til § 17 A-1 a

Paragrafen er en informasjonsbestemmelse om hvilke forpliktelser til trygdekoordinering Norge er bundet av etter EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og multi- og bilaterale trygdeavtaler. Forslaget er utarbeidet i tråd med folketrygdloven § 17-1 a, se lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) og forarbeidene til denne, Prop. 71 L (2021–2022) og Innst. 33 L (2022–2023).

Det vises til punkt 4.14.

Bestemmelsen tas kun inn av informasjons-hensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de folkerettslige instrumentene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

Ytelser etter kapittel 17 A, er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Bestemmelsene i kapittel 17 A skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til de relevante bestemmelsene i blant annet trygdeforordningen. De relevante reglene framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

For en beskrivelse av hvordan EØS-avtalen, herunder trygdeforordningen, samt andre folkerettslige instrumenter med betydning for trygdekoordinering, virker inn på ytelser som omfattes av kapittel 17 A, vises det til merknadene til §§ 16-1 a og 17-1 a i Prop. 71 L (2021–2022), supplert med det som står i merknaden til § 17-1 a i proposisjonen her.

Til 17 A-2

Paragrafen gir bestemmelser om fortsatt medlemskap i trygden for rett til ytelser etter kapittel 17 A.

Endringen av *tredje ledd* er en korrigerende av en henvisning. I dette leddet er det gitt regler for hvor stor del av pensjonen eller overgangsstønden som kan beholdes dersom ytelsen er gitt etter de beskrevne unntaksreglene, og den gjenlevende ikke lenger er medlem i trygden. Endringen innebærer at det for unntaksreglene for krav til forutgående medlemskap nå henvises til riktig paragraf. Leddet deles opp i to punktum, slik at reglene blir tydeligere.

Nytt fjerde ledd viderefører særbestemmelsen i gjeldende folketrygdlov § 17-12 første ledd bokstav b om at vilkåret om fortsatt medlemskap ikke gjelder ved dødsfall som skyldes en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13.

Det vises til punktene 4.11.4 og 4.13.4.

Til § 17 A-3

Bestemmelsen gjelder stønadsperioden for ytelser etter kapittel 17 A. Endringene i *første ledd første punktum* og *andre ledd* er at årstallet 2023 erstattes av 2024 og årstallet 1969 erstattes av 1970. Endringene er nødvendige opprettinger på grunn av at etterlattereformen antas å tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises punkt 4.13.4.

Til § 17 A-4

Bestemmelsen gir regler om omregning av ytelser etter kapittel 17 A for personer som er unntatt fra tidsbegrensningen etter reglene i § 17 A-3 andre ledd. Endringen i *første ledd første punktum* innebærer at årstallet 2028 endres til 2029, og er en nødvendig oppretting på grunn av etterlattereformen antas å tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 17 A-6

Bestemmelsen gjelder reduksjon av ytelse på grunn av inntekt. *Første ledd nytt fjerde punktum* er en presisering av at arbeidsinntekt fra utlandet likestilles med arbeidsinntekt fra Norge. Endringen av *andre ledd tredje punktum* innebærer at årstallet 2023 endres til 2024, og er en tilpasning til at etterlattereformen antas å tre i kraft 1. januar 2024.

Det vises til punktene 4.10.4 og 4.13.4.

Til § 17 A-7

Bestemmelsen gir regler om ytelser under opphold i institusjon. Endringene i *overskriften* og *første ledd* innebærer at bestemmelsene for ytelser til gjenlevende ektefelle under opphold i institusjon også vil gjelde for ytelser til tidligere familiepleier. Endringen er en oppretting av at denne bestemmelsen utilsiktet ble begrenset til å gjelde ytelser til gjenlevende ektefelle da forslaget om de nye reglene i folketrygdloven kapittel 17 A ble fremmet.

Det vises til punkt 4.12.4.

Til § 17 A-8

Bestemmelsen gir regler om ytelser under straffegjennomføring. Endringene i *overskriften* og *første ledd* innebærer at bestemmelsene for ytelser til gjenlevende ektefelle under straffegjennomføring også vil gjelde for ytelser til tidligere familiepleier. Endringen er en oppretting av at denne paragrafen utilsiktet ble begrenset til å gjelde ytelser til gjenlevende ektefelle da forslaget om de nye reglene i folketrygdloven kapittel 17 A ble fremmet.

Det vises til punkt 4.12.4.

Til § 19-2

Bestemmelsen gir regler om minste trygdetid for rett til alderspensjon etter kapittel 19. Paragrafens *andre ledd* er endret etter at endringsloven ble vedtatt, slik at den nå kun har bokstavene a og b. Tidligere bokstav c er opphevet. Endringen innebærer at *bokstav b* endres, slik at det framgår at dette alternativet er det siste i opplistingen.

Endringen er en ren lovteknisk oppretting på grunn av etterfølgende lovendringer.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 19-11

Paragrafen har bestemmelser om vilkår for å kunne ta ut alderspensjon før fylte 67 år. Da endringsloven ble vedtatt, ble det i første ledd tatt inn et nytt sjette punktum. Ved lovendring våren 2022, se lov 1. april 2022 nr. 17, ble første ledd endret. Endringen medfører at første ledd nå kun har fire punktum. Det vedtatte nye sjette punktum skal derfor være *nytt femte punktum*.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til § 19-16

Paragrafen inneholder bestemmelser om alderspensjon etter kapittel 19 til gjenlevende ektefelle.

Endringene er en oppretting av henvisningene til senere ledd i paragrafen i *første ledd første punktum* og retting av en skrivefeil i *åttende ledd første punktum*.

Det vises til punkt 4.13.4.

Til ikrafttredelsesbestemmelsene i del II

Nr. 2 første punktum er en presisering av at for dem som på ikrafttredelsestidspunktet har rett til overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6 som ikke er omfattet av kapittel 17 A, gjelder reglene i kapitlene 16 og 17 slik de lyder fram til nye regler er trådt i kraft. Tilsvarende gjelder for ulike typer stonader som gis etter §§ 16-9 og 17-9, se *andre punktum*. I *tredje punktum* foreslås det presisert at for disse ytelsene gjelder visse medlemskaps- og saksbehandlingsregler slik de lød fram til ikrafttredelsen så lenge vedtaket gjelder. Dette må ikke ses som noen uttømmende regulering av hvilke saksbehandlingsregler som gjelder.

Det vises til punkt 4.2.4.

Endringen i nr. 2, ved at bestemmelsen gis nytt innhold, innebærer at de opprinnelig vedtatte nr. 2 til 4 blir *nr. 3 til 5*.

Et barn som har barnpensjon på det tidspunktet nye regler trer i kraft, kan etter denne bestemmelsen få barnpensjon etter nye regler, dersom det er til gunst. Endringen i *nr. 4* innebærer en presisering av at denne gunstvurderingen skal foretas på ikrafttredelsestidspunktet.

Det vises til punkt 4.3.4.

Til ikrafttredelsesbestemmelsen

I lovens del III *nr. 1* er det gitt bestemmelser om at loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer, og at de enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Det går fram av del III *nr. 2* at endringene i endringsloven trer i kraft straks.

Endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger til reglene om nye etterlatteytelser)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 2-6 andre ledd andre punktum skal lyde:
Ved dødsfall ytes det gravferdsstønad etter kapittel 7 og *omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle* etter kapittel 17 eller etterlattepensjon etter kapittel 17 A.

§ 2-9 første ledd bokstav b skal lyde:

b. stønad og pensjon etter kapitlene 4 (arbeidsløshet), 6 (grunnstønad og hjelpestønad), 7 (gravferd), 11 (arbeidsavklaringspenger), 11 A (tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak), 12 (uføretrygd), 15 (enslig mor eller far), 17 (*gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier*), 17 A (*gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier*), 18 (barnpensjon), 19 (alderspensjon) og 20 (ny alderspensjon), eller

§ 2-13 første ledd skal lyde:

For en person som har bosatt seg i Norge etter 1992, og som mottar en utenlandsk pensjonsytelse som svarer til minste pensjonsnivå for enslige (§ 19-8 sjette ledd bokstav a), omfatter medlemskapet ytelser etter kapitlene 6, 12, 17, 17 A, 18, 19 og 20 bare i perioder da vedkommende har pensjongivende inntekt eller mottar pensjon fra folketrygden.

§ 2-17 tredje ledd skal lyde:

Dersom en person dør før det er fattet endelig vedtak om utvisning, kan barnpensjon og *omstillingsstønad* eller pensjon til gjenlevende ektefelle tilstås og beregnes uten hensyn til bestemmelsene i andre ledd.

§ 3-2 femte ledd andre punktum skal lyde:

Full grunnpensjon utgjør 90 prosent av grunnbeløpet også når pensjonistens samboer får *omstillingsstønad* etter kapittel 17, *pensjon* eller *overgangsstønad* etter kapittel 17 A eller *overgangsstønad* etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024.

§ 3-5 overskriften skal lyde:

Trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 17, 17 A, 18 og 19

§ 3-5 første ledd første punktum skal lyde:

Som trygdetid etter kapitlene 17, 17 A, 18 og 19 regnes tidsrom etter 1. januar 1967 da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene.

§ 3-5 fjerde ledd bokstav a skal lyde:

a. framtidig trygdetid for den avdøde ved beregning av *omstillingsstønad*, pensjon eller *overgangsstønad* til gjenlevende ektefelle, se § 3-7

§ 3-5 åttende ledd første punktum skal lyde:

Trygdetid etter første ledd regnes som botid, se §§ 17-3, 18-3 og 19-3.

§ 3-7 overskriften skal lyde:

Trygdetid ved beregning av omstillingsstønad, pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

§ 3-7 nytt andre ledd skal lyde:

Ved beregning av omstillingsstønad etter § 17-6 fastsettes trygdetiden etter reglene i første ledd.

§ 3-15 andre ledd bokstav b skal lyde:

b. *overgangsstønad* etter folketrygdloven § 16-7 og § 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024, og § 17 A-1 bokstavene b, c og d.

§ 3-23 skal lyde:

§ 3-23 *Beregning av tilleggs pensjon til gjenlevende ektefelle*

Til en gjenlevende ektefelle med rett til pensjon etter kapittel 17 A eller *overgangsstønad* etter § 17-6 slik paragrafen lød før 1. januar 2024, ytes tilleggs pensjon med 55 prosent av en tilleggs pensjon beregnet på grunnlag av den avdødes opptjening etter bestemmelsene i loven her slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft.

Tilleggspensjonen til en alderspensjonist som også fyller vilkårene for rett til pensjon i § 19-16 første, andre og tredje ledd, beregnes på grunnlag av det gunstigste alternativet nedenfor og utmåles deretter etter reglene i kapittel 19:

- a. pensjonistens egen tilleggspensjon beregnet etter §§ 3-8 til 3-16
- b. 55 prosent av summen av pensjonistens egen tilleggspensjon etter bokstav a og den avdødes tilleggspensjon beregnet etter første ledd.

§ 11-4 andre ledd nytt andre punktum skal lyde:
Dette gjelder likevel bare dersom medlemmet har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

§ 11-4 tredje ledd oppheves.

§ 12-4 andre ledd andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel bare dersom medlemmet har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20. Vilkåret i første punktum gjelder heller ikke dersom uføretrygden er gitt med virkning fra et tidspunkt før personen fylte 62 år.

§ 12-4 tredje ledd oppheves.

§ 12-12 andre ledd første punktum skal lyde:
Trygdetid er tidsrom fra 1. januar 1967 da en person har vært medlem i folketrygden med rett til ytelser etter kapitlene 12, 17, 19 og 20.

§ 12-16 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:
Pensjon og overgangsstonad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier skal ikke føre til reduksjon av barnetillegget.

§ 13-2 andre ledd åttende strekpunkt skal lyde:
– *omstillingsstonad* til gjenlevende ektefelle står i § 17-12

§ 15-13 første ledd første punktum skal lyde:
Overgangsstonad etter dette kapitlet faller bort i den utstrekning vedkommende mottar ytelser til livsopphold fra folketrygden i form av *omstillingsstonad som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17*, pensjon eller overgangsstonad som gjenlevende ektefelle, uføretrygd eller tilsvarende ytelser fra utlandet.

§ 17-4 fjerde ledd bokstav a skal lyde:
a. etter unntaksbestemmelsene i § 17-3 tredje, fjerde og sjette ledd,

§ 18-3 tredje ledd skal lyde:

Barnepensjon etter unntaksbestemmelsene i § 18-2 tredje, fjerde og sjette ledd beholdes bare så lenge barnet er medlem i trygden.

§ 19-8 fjerde ledd tredje punktum bokstav a skal lyde:

a. som mottar ytelser som nevnt i tredje ledd, uføretrygd, pensjon eller overgangsstonad etter *kapittel 17 A, omstillingsstonad etter kapittel 17 eller overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024*, eller

§ 19-20 andre ledd skal lyde:

Den som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, får alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade, se § 17-12 tredje ledd *slik bestemmelsen lød før 1. januar 2024*, med de tillegninger som følger av bestemmelsene i § 19-16. *Det samme gjelder den som har rett til omstillingsstonad som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter § 17-12.*

§ 20-9 tredje ledd andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Garantipensjon ytes også med ordinær sats når samboeren får *omstillingsstonad etter kapittel 17 eller pensjon eller overgangsstonad etter kapittel 17 A. Det samme gjelder dersom pensjonistens samboer mottar overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024.*

§ 21-6 første ledd andre punktum skal lyde:
Skjer det en endring i forhold som har betydning for graderingen av en ytelse til livsopphold etter kapittel 12, 15 eller 17 A, kan det fattes nytt vedtak bare hvis endringen er vesentlig.

§ 22-8 femte ledd skal lyde:

Ved etterbetaling av en ytelse som etter loven kan medføre at *overgangsstonad, pensjon eller omstillingsstonad etter kapittel 15, 17 eller 17 A* settes ned, gjøres det fradrag i etterbetalingen når det er utbetalt *overgangsstonad, pensjon eller omstillingsstonad* som nevnt for samme tidsrom. Fradraget skal svare til det beløp som *overgangsstonaden, pensjonen eller omstillingsstonaden* skulle ha vært redusert med.

§ 22-10 tredje ledd bokstavene d, e og f skal lyde:
d. stonad til barnetilsyn (§§ 15-10 og 17-10)

- e. *omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier (kapittel 17)*
- f. pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier (kapittel 17 A)

§ 22-10 fjerde ledd bokstav c skal lyde:

- c. tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. (§§ 15-11, 17-10 og 17-15)

§ 22-16 andre ledd skal lyde:

Avregningsordningen gjelder ved feilutbetaling av

- a. ektefelle tillegg og barnetillegg som kan reduseres etter § 3-26
- b. *overgangsstønad etter kapittel 15*
- c. uføretrygd etter kapittel 12
- d. *omstillingsstønad etter kapittel 17 og*
- e. *pensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 A.*

§ 25-4 første ledd første og andre punktum skal lyde:

En person som etter § 1-5 regnes som samboer, plikter å gi arbeids- og velferdsetaten melding om samboerskapet dersom vedkommende mottar *omstillingsstønad*, pensjon eller overgangsstønad fra folketrygden eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19. Også en person som har bodd sammen med en annen i 12 av de siste 18 månedene og som mottar *omstillingsstønad etter kapittel 17*, pensjon eller overgangsstønad *etter kapittel 17 A* eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19, plikter å gi arbeids- og velferdsetaten melding om samboerskapet.

§ 25-9 første ledd skal lyde:

Uten hinder av taushetsplikten og uten godtgjørelse plikter Arbeids- og velferdsetaten på forespørsel fra tjenstepensjonsordninger og forsikringsselskaper å gi opplysninger om forventet arbeidsinntekt etter § 17 A-6.

§ 25-17 første ledd tredje punktum skal lyde:

Utbetaling av ytelser til å sikre inntekt etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 17, 17 A, 19 og 20 skal prioriteres foran utbetaling av andre *trygdeytelser*.

§ 25-17 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom en krisesituasjon som nevnt i første ledd fører til at Arbeids- og velferdsetaten over et lengre tidsrom ikke ventes å ville kunne behandle alle nye krav om ytelser, skal behandling etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 17, 17 A, 19 og 20 prioriteres foran krav om andre ytelser.

II

I lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven gjøres følgende endringer:

Under del I gjøres følgende endringer:

I folketrygdlovens innledning skal kapittel 17 A overskriften lyde:

Kapittel 17 A. Overgangsregler for gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier som har rett til ytelse med virkning før 1. januar 2024

§ 12-18 første ledd skal lyde:

Gjenlevendetillegg som er innvilget med virkning før 1. januar 2024, videreføres med den nominelle verdien. Tillegget skal ikke reguleres årlig i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet. Dette gjelder også innvilget gjenlevendetillegg for uføre med minsteytelse som har fått innvilget gjenlevendetillegg som følge av at den avdødes trygdetid er høyere enn egen trygdetid.

Ny § 17-1 a skal lyde:

§ 17-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Ytelser til gjenlevende ektefelle og til tidligere familiepleier er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

§ 17-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

Dersom både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, gis det *omstillingsstønad etter en trygdetid som svarer til den avdødes poengår, jf. § 3-10, § 3-13 første ledd og § 3-23 første ledd.*

§ 17-5 tredje ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende er født i 1963 eller tidligere, kan stønaden likevel utbetales til den gjenlevende fyller 67 år, selv om det utvider stønadsperioden etter første ledd.

§ 17-6 overskriften skal lyde:
Omstillingsstønadens størrelse

§ 17-8 tredje ledd andre punktum skal lyde:
Det samme gjelder dersom den gjenlevende har unnlatt å gi opplysninger av betydning for retten til ytelser.

§ 17-9 første ledd nytt andre punktum skal lyde:
Som arbeidsinntekt regnes også arbeidsinntekt fra utlandet.

§ 17-9 tredje til femte ledd skal lyde:
Likestilt med arbeidsinntekt er dagpenger etter kapittel 4, sykepenger etter kapittel 8, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom etter kapittel 9, arbeidsavklaringspenger etter *kapittel 11, svangerskapspenger* og foreldrepenger etter kapittel 14 og pensjonsytelser etter AFP-tilskottsloven kapitlene 2 og 3.

Krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg. Kravet kan inndrives av Innkrevingsentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

Departementet kan gi forskrifter om detaljer om reduksjon av stønad etter denne paragrafen, herunder innhenting og dokumentasjon av arbeidsinntekt og hvordan avkortingen skal gjennomføres når det gis omstillingsstønad samtidig med andre ytelser etter folketrygdloven.

§ 17-10 tredje ledd skal lyde:
For fosterbarn, se *barnevernsloven § 9-1*, kan det ytes stønad til barnetilsyn etter § 15-10 og § 15-11 første ledd bokstav d når den gjenlevende har forsørget barnet de siste to årene eller oppfostringen tok til før dødsfallet.

§ 17-15 tredje ledd bokstav b skal lyde:
b. den som ble pleid, ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler *i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte,*

§ 17-15 fjerde til nytt sjettede ledd skal lyde:
Full årlig omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet og gis dersom den tidligere familiepleieren hadde minst 40 års trygdetid etter bestemmelsene i § 3-5. Dersom trygdetiden er kortere, reduseres omstillingsstønaden forholdsmessig.

Til en tidligere familiepleier kan det ytes tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11 for at vedkommende kan komme i arbeid.

Bestemmelsene i §§ 17-5, 17-7, 17-8, 17-9, 17-11, 17-13 og 17-14 gjelder tilsvarende.

Kapittel 17 A overskriften skal lyde:

Kapittel 17 A. Overgangsregler for gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier som har rett til ytelse med virkning før 1. januar 2024

§ 17 A-1 skal lyde:
§ 17 A-1 *Hvem kapitlet gjelder for*

Reglene i kapitlet her gjelder for personer som med virkning før 1. januar 2024 har rett til følgende ytelser:

- pensjon etter kapittel 16 og 17,
- overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav a,
- overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav b og den gjenlevende har omsorgen for barn under 18 år eller
- overgangsstønad etter § 17-6 andre ledd.

Ny § 17 A-1 a skal lyde:
§ 17 A-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til gjenlevende ektefelle og til tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 slik de lød før 1. januar 2024, er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

§ 17 A-2 tredje ledd skal lyde:
Pensjon eller overgangsstønad etter unntaksbestemmelsene i § 17-3 tredje, fjerde og sjettede ledd *slik de lød før 1. januar 2024, beholdes bare så lenge den gjenlevende er medlem i trygden. Det samme gjelder for pensjon og overgangsstønad med tilleggspensjon etter de tidligere bestemmelser om medregning av framtidige pensjonspoeng for unge uføre i loven her slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft.*

§ 17 A-2 nytt fjerde ledd skal lyde:
Ved dødsfall som skyldes en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det pensjon til gjenlevende ektefelle selv om den gjenlevende ikke er medlem i trygden.

§ 17 A-3 første ledd første punktum skal lyde:
Pensjonen eller overgangsstonaden utbetales i tre år fra *1. januar 2024*.

§ 17 A-3 andre ledd skal lyde:

Dersom den gjenlevende er født i 1970 eller tidligere, kan pensjonen eller overgangsstonaden likevel utbetales til den gjenlevende fyller 67 år, selv om det utvider stonadsperioden etter første ledd. Det er et vilkår for rett til utvidet stonadsperiode etter leddet her at den gjenlevende de siste fem årene før *1. januar 2024* ikke har hatt en gjennomsnittlig årlig arbeidsinntekt som overstiger to ganger grunnbeløpet det enkelte år. Den årlige arbeidsinntekten må i tillegg ikke ha overstegget tre ganger grunnbeløpet hvert av de siste to årene før *1. januar 2024*.

§ 17 A-4 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende har rett til ytelse uten tidsbegrensning etter § 17 A-3 andre ledd, skal ytelsen fra *1. januar 2029* beregnes som en omstillingsstonad etter § 17-6.

§ 17 A-6 første ledd nytt fjerde punktum skal lyde:
Som arbeidsinntekt regnes også arbeidsinntekt fra utlandet.

§ 17 A-6 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Kravet til forventet arbeidsinntekt gjelder ikke dersom den gjenlevende ektefellen fyller vilkårene for rett til overgangsstonad etter § 17-6 slik paragrafen lød før *1. januar 2024*.

§ 17 A-7 skal lyde:

§ 17 A-7 *Ytelser under opphold i institusjon*

For ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier som har opphold i institusjon, gjelder bestemmelsene i § 17-13 tilsvarende.

§ 17 A-8 skal lyde:

§ 17 A-8 *Ytelser under straffgjennomføring*

For ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier under straffgjennomføring, gjelder bestemmelsene i § 17-14 tilsvarende.

§ 19-2 andre ledd bokstav b skal lyde:

b. den som fyller vilkårene i §§ 19-2 a, 19-3 a og 19-16.

Formuleringen i § 19-11 skal første ledd nytt sjettede punktum lyde: skal endres til:

§ 19-11 første ledd nytt femte punktum skal lyde:

§ 19-16 første ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjon til en gjenlevende ektefelle som fyller vilkårene i §§ 19-2 a og 19-3 a fastsettes etter femte til åttende ledd i paragrafen her.

§ 19-16 åttende ledd første punktum skal lyde:

For personer født fra og med 1944 og framover utgjør gjenlevendefordelene differansen mellom alderspensjon etter paragrafen her medregnet rettigheter som gjenlevende ektefelle, og *alderspensjon* etter kapittel 19 uten rettigheter som gjenlevende ektefelle.

Under del II gjøres følgende endringer:

Nr. 2 skal lyde:

2. For den som ved ikrafttredelsen har rett til overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6, uten å være omfattet av personkretsen i nytt kapittel 17 A, gjelder folketrygdloven kapitlene 16 og 17 slik disse lød før 1. januar 2024, så lenge vedtaksperioden varer. Det samme gjelder for den som ved ikrafttredelsen har rett til stonad til barnetilsyn, tilleggsstonader eller stonad til skolepenger mv. etter §§ 16-9 eller 17-9. Folketrygdloven §§ 2-9, 2-13, 21-6, 22-8, 22-10, 25-4, 25-9 og 25-17 gjelder slik de lød før 1. januar 2024 for de nevnte ytelsene.

Nåværende nr. 2 til 4 blir nr. 3 til nytt nr. 5.

Nr. 4 skal lyde:

4. Et barn som allerede fyller vilkårene for rett til en ytelse etter folketrygdloven kapittel 18 når nye regler trer i kraft, skal få ytelsen beregnet etter det nye regelverket dersom dette ved *ikrafttredelsen* gir høyere ytelse enn etter det gamle regelverket.

III

1. Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at de forskjellige bestemmelsene skal tre i kraft til ulik tid.
2. Del II trer i kraft straks.

